

Jämställdhet

Sammanfattning

I betänkandet behandlas tre motioner väckta med anledning av regeringens återkallelse (skr. 2006/07:36) av den förra regeringens skrivelse *Handlingsplan för jämställda löner* (skr. 2005/06:213) och 32 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2006 som tar upp frågor om jämställdhet.

Motionerna innefattar en rad olika förslag, utöver frågor som anknyter till den återkallade handlingsplanen, bl.a. målen på politikområdet, kontrollen av myndigheter och organisationer, jämställdhetsaspekten vid ändrade drifts- eller ägarformer, vissa övriga frågor om löneskillnader mellan män och kvinnor, yrkesklassificering, kvinnors arbetsmarknad, bestämmelser i jämställdhetslagen, EG-rättens betydelse för svensk jämställdhetspolitik, en ny jämställdhetsmyndighet, Jämställdhetsombudsmannen (JämO), mäns jämställdhetsarbete, könsroller och våld mot kvinnor.

Samtliga motioner avstyrks, bl.a. med hänvisning till att regeringens beredningsarbete inte bör föregripas.

I anslutning till ärendet har det lämnats åtta reservationer av företrädarna för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. En av dessa reservationer är gemensam och där framförs från företrädare för dessa tre partier att åtgärderna i skrivelse 2005/06:213 *Handlingsplan för jämställda löner* bör genomföras. Det har också lämnats tre särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Bakgrund	5
Utskottets överväganden	9
Mål och organisering m.m. på jämställdhetsområdet	9
Frågor väckta med anledning av återkallelsen av skrivelsen	
Handlingsplan för jämställda löner m.m.	15
Ändringar i jämställdhetslagen (1991:433) m.m.	21
Könsroller m.m.	27
Reservationer	31
1. Frågor om mål och organisering m.m. på jämställdhetsområdet, punkt	
1 (v)	31
2. Jämställdhet och ändrade ägarformer, punkt 4 (s)	32
3. Frågor med anledning av återkallelse av skrivelse 2005/06:213	
Handlingsplan för jämställda löner m.m., punkt 5 (s, v, mp)	33
4. Vissa övriga frågor om kvinnors löner, punkt 6 (v)	35
5. Allmänna frågor om jämställdhetslagen, punkt 7 (v)	36
6. Utredning om EG-rättens konsekvenser för jämställdheten, punkt 9	
(v)	38
7. Mansrollen och mäns jämställdhetsarbete, punkt 10 (v)	39
8. Mansrollen och mäns jämställdhetsarbete, punkt 10 (mp)	40
Särskilda yttranden	42
1. Jämställdhet och ändrade ägarformer, punkt 4 (mp)	42
2. Vissa övriga frågor om kvinnors löner, punkt 6 (s)	42
3. Vissa övriga frågor om kvinnors löner, punkt 6 (mp)	43
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	44
Motioner väckta med anledning av skr. 2006/07:36	44
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Frågor om mål och organisering m.m. på jämställdhetsområdet**

Riksdagen avslår motionerna

2006/07:A238 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 1 och 4–7 samt

2006/07:A263 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkandena 1 och 3.

Reservation 1 (v)

2. **En ny jämställdhetsmyndighet**

Riksdagen avslår motion

2006/07:A291 av Carina Ohlsson (s).

3. **Jämrum som nationellt jämställdhetscentrum**

Riksdagen avslår motion

2006/07:A310 av Per Svedberg och Åsa Lindestam (båda s).

4. **Jämställdhet och ändrade ägarformer**

Riksdagen avslår motion

2006/07:N215 av Carina Hägg (s).

Reservation 2 (s)

5. **Frågor med anledning av återkallelse av skrivelse 2005/06: 213 Handlingsplan för jämställda löner m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2006/07:A22 av Josefin Brink m.fl. (v),

2006/07:A23 av Sven-Erik Österberg m.fl. (s),

2006/07:A24 av Esabelle Reshdouni m.fl. (mp) yrkandena 1 och 3–8,

2006/07:A260 av Magdalena Andersson (m) och

2006/07:A267 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 4 i denna del.

Reservation 3 (s, v, mp)

6. **Vissa övriga frågor om kvinnors löner**

Riksdagen avslår motionerna

2006/07:A267 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 2, 3 och 4 i denna del och

2006/07:A272 av Lars U Granberg (s) yrkande 2.

Reservation 4 (v)

7. **Allmänna frågor om jämställdhetslagen**

Riksdagen avslår motion

2006/07:A261 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkandena 1–5.

Reservation 5 (v)

8. 11 § jämställdhetslagen

Riksdagen avslår motion

2006/07:A272 av Lars U Granberg (s) yrkande 1.

9. Utredning om EG-rättens konsekvenser för jämställdheten

Riksdagen avslår motion

2006/07:A262 av Josefin Brink m.fl. (v).

*Reservation 6 (v)***10. Mansrollen och mäns jämställdhetsarbete**

Riksdagen avslår motionerna

2006/07:A221 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkandena 1, 2, 5–8, 10 och 11 samt

2006/07:A263 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 2.

*Reservation 7 (v)**Reservation 8 (mp)***11. Självstärkande övningar m.m. för flickor och kvinnor**

Riksdagen avslår motion

2006/07:A277 av Solveig Hellquist (fp).

Stockholm den 20 mars 2007

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Catharina Elmsäter-Svärd

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Catharina Elmsäter-Svärd (m), Sven-Erik Österberg (s), Tomas Tobé (m), Annika Qarlsso (c), Lars Lilja (s), Eva Flyborg (fp), Maria Öberg (s), Jan Ericson (m), Luciano Astudillo (s), Désirée Pethrus Engström (kd), Anna König Jerlmyr (m), Josefin Brink (v), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Sven Yngve Persson (m), Jennie Nilsson (s) och Tina Acketoft (fp).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlas tre motioner med anledning av regeringens återkallelse (skr. 2006/07:36) av den förra regeringens skrivelse *Handlingsplan för jämställda löner* (skr. 2005/06:213). Dessutom behandlas 32 motionsyrkanden om olika jämställdhetsfrågor från den allmänna motions tiden 2006. Ett av de yrkanden som väckts med anledning av återkallelsen av skrivelsen, motion 2006/07:A24 yrkande 2 (mp), behandlas i ett annat betänkande, nämligen 2006/07:AU9 Arbetsrätt.

Tidigare under riksmötet har utskottet i betänkningarna 2006/07:AU1 och genom förnyad behandling i 2006/07:AU5 berett regeringens budgetproposition 2006/07:1 volym 7, avseende utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv, och ett antal motionsyrkanden som väcktes under den allmänna motionstiden 2006. De yrkanden med anknytning till jämställdhetsområdet som då behandlades rörde framför allt frågan om inrättandet av en ny jämställdhetsmyndighet.

I anslutning till beredningen av detta ärende har information lämnats till utskottet av Jämställdhetsombudsmannen (JämO) Claes Borgström.

Motionerna, som alla har väckts under riksmötet 2006/07, anges i det följande utan årtal.

Bakgrund

Jämställdhetspolitiken började ta form som ett självständigt politiskt område under 1970-talet. Olika frågor har stått i förgrunden under olika perioder. Kvinnors och mäns lika möjligheter att kombinera förvärvsarbete och familjeliv, samma makt och inflytande för kvinnor och män i samhället och bekämpning av mäns våld mot kvinnor är några av de frågor som har varit centrala under dryga 30 års jämställdhetspolitik. De nu gällande målen för jämställdhetspolitiken fastställdes genom att riksdagen antog förslagen i propositionen *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*. Målen behandlades av arbetsmarknadsutskottet i betänkandet *Nya mål i jämställdhetspolitiken* (prop. 2005/06:155, bet. 2005/06:AU11). Vissa konkreta frågor om jämställdhet behandlades även i betänkande 2005/06:AU6 *Diskrimineringsfrågor* och vissa frågor om jämställdhet.

De nya jämställdhetsmålen ersatte de mål som hade varit gällande sedan 1994, och som hade lagts fram av den dåvarande borgerliga regeringen i propositionen *Delad makt delat ansvar* (prop. 1993/94:147, bet. 1993/94:AU17). De nu gällande målen ser ut på följande sätt:

Övergripande mål:

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Fyra delmål:

1. En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
2. Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
3. En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.
4. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Då arbetsmarknadsutskottet antog de nya målen pekade utskottet på att strukturen med ett övergripande mål och sex delmål hade legat fast sedan 1994 och inte omprövats trots stora förändringar i den statliga styrningen den senaste tioårsperioden, där större vikt lagts vid resultatstyrning och vid tydlig koppling mellan mål, insatser och resultat. Utskottet skriver att förslagen till nya delmål inte på något avgörande sätt skiljer sig från delmålen från 1994, men att nya aspekter blir belysta. Utskottet beskrev det som att delmålen är konstruerade i två led som ska ses som aspekter av samma mål och att strävan inte bara ska vara att åstadkomma samma rättigheter eller möjligheter för kvinnor och män utan också att ett visst resultat eller tillstånd uppnås.

Sedan riksdagen antog målen från 1994 års proposition om jämställdhetspolitiken har regeringen vart tredje år överlämnat skrivelser om jämställdhetspolitiken till riksdagen. Den senaste skrivelsen av detta slag hade titeln *Jämt och ständigt. Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden* (skr. 2002/03:140) och överlämnades till riksdagen i maj 2003.

I juni 2006 överlämnade den dåvarande socialdemokratiska regeringen *Handlingsplan för jämställda löner* (skr. 2005/06:213). Den nuvarande regeringen återkallade skrivelsen i december 2006 (skr. 2006/07:36). Handlingsplanen och dess innehåll beskrivs närmare i anslutning till behandlingen av bl.a. de motioner som väckts med anledning av återkallelsen av skrivelsen.

I budgetpropositionen för 2007 anger den nya regeringen att i den mån regeringen bedömer att målen för jämställdhetspolitiken behöver förändras återkommer den vid ett senare tillfälle (prop. 2006/07:1 utg.omr. 14).

De senaste åren har ett antal offentliga utredningar med anknytning till jämställdhetspolitiken genomfört och avslutat sitt arbete. Den jämställdhetspolitiska utredningen lämnade sitt betänkande *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (SOU 2005:66) i augusti 2005. Uppdraget var att göra en översyn av jämställdhetspolitikens mål, inriktning, organisation och effektivitet. Den proposition vars förslag till nya mål i jämställdhetspolitiken antogs av riksdagen 2006 (prop. 2005/06:155, bet. 2005/06:AU11, rskr. 2005/06:257) utgår delvis från denna utredning. I december 2004 överlämnades betänkandet *Slag i luften* (SOU 2004:121). Utredningen hade till uppdrag att följa upp och utvärdera de myndighetsuppdrag som gavs i samband med propositionen *Kvinnofrid* (prop. 1997/98:55). Utredningen föreslog ett antal åtgärder för att institutionalisera och systematisera arbetet med att motverka mäns våld mot kvinnor.

Utredningen *Kvinnors organisering* lämnade i maj 2004 förslag om ett nytt bidragssystem för kvinnors organisering (SOU 2004:59) som därefter behandlats i propositionen *Statligt stöd till kvinnors organisering* (prop. 2005/06:4). Riksdagen har godkänt regeringens förslag (bet. 2005/06:KrU6, rskr. 2005/06:99). Från och med den 8 december 2005 är bidragsgivningen vad gäller statsbidragen till kvinnors organisering reglerad i förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering. Utredningen lämnade också förslag om hur jämställdhet i den statliga bidragsgivningen till folkrörelser och föreningar ska behandlas fortsättningsvis. Från och med den 1 juli 2006 är bidragsgivningen vad gäller projektmedel avsedda att stödja jämställdhetsprojekt reglerad i förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Beslut om bidrag fattas av Delegationen för fördelning av statsbidrag för kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt (dir. 2005:137).

I februari 2006 överlämnade Diskrimineringskommittén sitt betänkande *En sammanhållen diskrimineringslagstiftning* (SOU 2006:22). I betänkandet föreslås bl.a. att de nuvarande fyra ombudsmännen mot diskriminering – Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Handikappombudsmannen (HO) och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) – slås samman till en myndighet, Ombudsmannen mot diskriminering. Det uttrycks i regleringsbrevet för ombudsmännen för 2007 att regeringen avser att lämna förslag till riksdagen om att JämO, DO, HO och HomO slås samman till en myndighet under 2008.

Kommittén för jämställdhet inom scenkonstområdet lämnade våren 2006 betänkandet *Plats på scen* (SOU 2006:42) med förslag om hur ett jämställdhetsperspektiv kan integreras i verksamheterna på scenkonstområdet. Remisstiden gick ut i oktober 2006, och utredningen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utredningen om socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor har i sitt betänkande *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (SOU 2006:65) presenterat en beskrivning och analys av

socialtjänstens insatser och lämnat förslag till åtgärder för att förbättra och utveckla verksamhet för våldsutsatta kvinnor. I januari 2007 överlämnades en proposition i frågan till riksdagen, *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (prop. 2006/07:38), där regeringen bl.a. föreslår ett förtydligande av socialtjänstens ansvar för insatser för brottsoffer, främst våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.

Delegationen för jämställdhet i förskolan överlämnade i juli 2006 sitt slutbetänkande *Jämställd förskola – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete* (SOU 2006:75). Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I februari 2006 tillsattes en utredning (dir. 2006:23, 2006:105) med uppdrag att bl.a. kartlägga och redovisa fördelningen av kvinnor och män på maktpositioner inom olika sektorer av samhället. Genom underhandskontakter har det framkommit att utredarens arbete ska redovisas under våren 2007. Här ska också nämnas utredningen om stöd för jämställdhetsintegrering i staten (*JämStöd*), med uppdrag att erbjuda stöd i form av utbildningar, information och metoder för jämställdhetsintegrering till statliga myndigheter, inklusive Regeringskansliet. Resultat och erfarenheter av *JämStöds* arbete kommer att presenteras i en rapport. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2007 (dir. 2005:7, 2006:1, 2007:4). I juli 2006 beslutade den tidigare regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att kartlägga utvecklingen och omfattningen av könsdiskriminerande reklam i Sverige och lämna förslag till hur lagstiftning mot sådan reklam skulle kunna utformas, och redovisa för- och nackdelar med dessa förslag. Utredaren ska även beakta andra möjligheter att komma till rätta med könsdiskriminerande reklam, t.ex. genom näringslivets egna självreglerande organ. Utredningen beräknas avsluta sitt arbete den 31 december 2007 (dir. 2006:82).

Utskottets överväganden

Utskottets överväganden har delats upp i fyra avsnitt. I det första behandlas frågor om mål och organisering på jämställdhetsområdet. I ett följande bereds frågor väckta med anledning av återkallelsen av skrivelsen *Handlingsplan för jämställda löner* och motioner som anknyter till detta. Därefter tar utskottet upp vissa frågor rörande ändringar i jämställdhetslagen (1991:433) m.m. Slutligen behandlas vissa frågor om könsroller och om våld mot kvinnor.

Mål och organisering m.m. på jämställdhetsområdet

Utskottets förslag i korthet

I avsnittet behandlas ett antal motioner som på olika sätt rör övergripande frågor om jämställdhet, organisering och kontroll m.m. Utskottet anser att samtliga motionsyrkanden bör avslås, bl.a. av det skälet att regeringens beredningsarbete inte bör föregripas.

Jämför reservationerna 1 (v) och 2 (s) samt särskilt yttrande 1 (mp).

Bakgrund

På förslag av den tidigare regeringen fastställde riksdagen våren 2006 nya mål i jämställdhetspolitiken. Det övergripande målet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det finns fyra delmål: Jämn fördelning av makt och inflytande, Ekonomisk jämställdhet, En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Målet för regeringens verksamhetsområde Samordningsansvar för jämställdhetspolitiken och särskilda jämställdhetsåtgärder är att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra alla delar av beslutsprocesser och verksamheter. Målet för verksamhetsområdet Motverka könsdiskriminering är att könsdiskriminering ska upphöra. Dessa mål har beslutats av den tidigare regeringen.

Motionerna

Vänsterpartiet framhåller i motion A238 (v) att jämställdhetspolitiken i dag betraktas både som ett politikområde bland andra och som sektorsövergripande, som om politiken saknade eget berättigande. Partiet anser att strategin med jämställdhetsintegrering har överbetonats och fått bli både mål och medel. Ett antal kriterier har fått ersätta strategier som rubbar köns-

maktsordningen. De nya målen för jämställdhetspolitiken är ett steg i rätt riktning, men ett tydligt könsmaktsperspektiv saknas på flera områden. Hitills har målen fått liten betydelse i praktiken. Det saknas inte verktyg för att bryta upp den ojämlika könsmaktsordningen, men de används inte, och skälet är politiskt. Maktförhållandena mellan kvinnors och mäns livsutrymmen är i grunden olika och ojämlika. Det är politikens uppgift att synliggöra vad som ger makt och vad som ger upphov till maktlöshet. För att uppnå verklig rättvisa respektive jämställdhet mellan könen måste med nödvändighet makt och resurser, politiskt såväl som ekonomiskt, omfördelas från män till kvinnor. Det är inte kvinnor som ska ”lyftas” till mäns nivå utan män som ska avstå från makt och privilegier på grund av att de är män. Det yttersta syftet med en feministisk jämställdhetspolitik är just att ändra maktförhållandena mellan könen. Samtliga mål i jämställdhetspolitiken ska relateras till detta övergripande mål (yrkande 1). Vänsterpartiet anser att det behövs en starkare koppling mellan den lokala och den nationella nivån för att en feministisk jämställdhetspolitik ska få genomslag. För att utveckla jämställdhetsarbetet i kommunerna bör JämO:s uppdrag utvidgas med lokala enheter ute i landet som kan ge kommunerna stöd att som goda arbetsgivare använda jämställdhetslagen för att stärka kvinnors rättigheter på arbetsmarknaden och höja deras löner. Statusen hos länsstyrelsens särskilt sakkunniga behöver höjas. De bör få utökade resurser och en större organisation (yrkande 4). Det bör införas en jämställdhetsförordning liknande den som finns på integrationspolitikens område (yrkande 5). Myndigheternas regleringsbrev och instruktioner ska ha tydliga direktiv och prioriteringar som går att relatera till de övergripande målen. Åtterrapporering ska vara obligatorisk, och samtliga åiterrapporteringskrav ska finnas samlade i regleringsbrevet. Regleringsbreven ska ha relevanta myndighetsspecifika mål med ett tydligt feministiskt perspektiv (yrkande 6). Med hänvisning till att jämställdhet inte är förhandlingsbart föreslår Vänsterpartiet att det görs regelbundet återkommande jämställdhetsrevisioner och att regeringen bl.a. utreder vilken instans som är lämplig för detta uppdrag (yrkande 7).

I motion A263 tar *Vänsterpartiet* upp frågan om offentliga medel till ideella organisationer. Partiet anser att regeringens, myndigheternas och kommunernas arbete i högre grad ska integrera en feministisk analys och att det bör ställas krav på respektive aktör att så sker. Det bör gälla även organisationer som uppstår statligt stöd. Partiet delar den analys som gjorts i utredningen *Kvinnors organisering* (SOU 2004:59). Ett jämställdhets- och könsmaktsperspektiv måste integreras tydligare i folkrörelsepolitiken och den statliga bidragsgivningen. Om ojämlikheten mellan flickor och pojkar respektive kvinnor och män inte synliggörs finns en risk att organisationerna återskapas och i värsta fall förstärker ojämlikheten. Det bör införas särskilda åiterrapporteringskrav som tar sikte på fördelning och innehåll ur ett könsmaktsperspektiv (yrkande 1). Allt jämställdhetsarbete – även mäns organisering för jämställdhet och mot våld mot kvinnor –

måste ha en feministisk inriktning som syftar till att förändra maktförhållandena mellan könen. Kvalitetssäkring måste ske ur detta maktperspektiv. Därför bör regeringen utarbeta kriterier för att kvalitetssäkra statligt stödda organisationer och verksamheter som arbetar med jämställdhetsfrågor (yrkande 3).

Carina Ohlsson (s) framhåller i motion A291 att jämställdhetsarbetet och genusperspektivet, i likhet med flera sektorsövergripande områden, borde ha en egen myndighet. Uppgiften kan t.ex. vara att ansvara för omvärldsbekantning, uppföljning och utvärdering, bidragsgivning, kunskapsutveckling och information.

I motion A310 menar *Per Svedberg och Åsa Lindestam (båda s)* att man bör se över möjligheten att Jämrum i Gävleborg, ett jämställdhetscentrum för pedagoger och ledare i förskola och skola, på sikt får status av nationellt jämställdhetscentrum.

Carina Hägg (s) framhåller i motion N215 att stat, kommuner och lands-ting måste ta ett extra ansvar genom att föregå med gott exempel på jämställdhetspolitikens område. Men när verksamhet läggs ut på entreprenad, bolagiseras eller privatiseras, flyttas beslut och verksamhet i de flesta fall till ett manligt dominerat ägar- och ledarskap från församlingar som är betydligt mer jämställda. Innan det görs en sådan förändring av drifts- eller ägarformer i offentlig verksamhet måste därför en analys av jämställdhetsaspekten göras och krav ställas på dem som övertar verksamheten.

Utskottets ställningstagande

Ett välfärdssamhälle måste kännetecknas av goda levnadsvillkor för alla på jämlika premisser. Kvinnor och män ska ha lika möjligheter att utvecklas, vilket förutsätter frihet från system som konserverar fördelningen av makt och resurser ur ett könsperspektiv. Det blir ett bättre samhälle när män och kvinnor delar makt och inflytande i alla delar och på alla nivåer av samhällslivet. Utskottet kan konstatera att det fortfarande återstår mycket att göra innan kvinnor och män verkligen har lika möjligheter. Den starka könssegregeringen på arbetsmarknaden måste brytas, eftersom den innebär att kvinnors utvecklings- och karriärmöjligheter begränsas. Utrymmet för enskilda initiativ och eget företagande måste ökas. Möjligheterna att kombinera familjeliv med arbetsliv måste förbättras. Kvinnors frihet och trygghet måste säkras.

Frågor om mål och organisering m.m. på jämställdhetsområdet

För utskottet står det klart att det finns politiska åsiktsskillnader om vilka medel som ska väljas för att nå målet om lika möjligheter. Riksdagen har som framgått inledningsvis lagt fast nya mål för jämställdhetspolitiken på förslag av den tidigare regeringen.

Med anledning av vad som sägs i motion A238 yrkande 1 om att alla mål i jämställdhetspolitiken bör relateras till ett övergripande mål om maktförhållandena mellan könen vill utskottet hänvisa till budgetpropositionen för 2007. Regeringen avser att återkomma vid ett senare tillfälle i den mån man bedömer att de fastlagda målen för jämställdhetspolitiken behöver förändras. Detsamma gäller om regeringen bedömer att indelningen i politikområden eller mål för dessa bör ändras.

När det gäller JämO:s uppdrag m.m. (yrkande 4) och förslaget om en jämställdhetsförordning (yrkande 5) kan det konstateras att regeringen avser att föreslå att de olika diskrimineringslagarna samordnas till en gemensam lag. Jämställdhetsombudsmannen, Handikappombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning föreslås bli sammanslagna till en myndighet. Detta är i linje med vad Diskrimineringskommittén föreslagit (SOU 2006:22). Av budgetpropositionen framgår också att regeringen har för avsikt att återkomma i frågan under 2007. Enligt budgetpropositionen ska regeringen även återkomma i frågan om hur jämställdhetsarbetet ska organiseras på myndighetsnivå. Detta är enligt utskottet ett tillräckligt skäl att inte nu förorda några förändringar som gäller JämO:s uppdrag. Beträffande det som Vänsterpartiet framför i motion A238 yrkande 4 om ökat utrymme för länsstyrelsens särskilt sakkunniga vill utskottet peka på att det i budgetpropositionen för 2007 nämns att länsstyrelsernas arbete med jämställdhetsintegrering stärkts och vidareutvecklats under det senaste året. Sedan 2001 har de genomsnittliga kostnaderna för området jämställdhet på länsstyrelserna ökat något och utgör enligt budgetpropositionen för 2007 i snitt nästan 2 % av länsstyrelsernas totala kostnader. I detta sammanhang kan även nämnas att det i regeringens nyligen överlämnade proposition om socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (prop. 2006/07:38) finns ett förslag om att länsstyrelsen inom ramen för sitt ansvarsområde bör få ett uppdrag att ta initiativ till och på olika sätt stödja samordningen i länet av frågor som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor.

I motionerna A238 yrkandena 6 och 7 och A263 yrkandena 1 och 3 lämnar Vänsterpartiet också förslag som bl.a. syftar till att det ska ställas större krav på myndigheternas arbete på jämställdhetspolitikens område. Med anledning av dessa motioner vill utskottet, utöver vad som ovan nämnts om pågående beredningsarbete i Regeringskansliet, påminna om jämställdhetspolitikens sektorsövergripande natur, dvs. att den är ett politikområde vars måluppfyllelse är beroende av beslut och insatser också inom andra politikområden än det jämställdhetspolitiska. Detta innebär att den direkta kopplingen mellan mål, resurser och resultat ofta kan vara svårbedömd, i synnerhet på kort sikt.

Utskottet kan hålla med om vikten av tydliga krav och redovisning vid bidragsgivning till ideella organisationer men vill inte sträcka sig så långt som Vänsterpartiet. Delegationen för fördelning av statsbidrag för kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt fördelade under år 2006 ca 27 miljo-

ner kronor till olika icke-partipolitiska sammanslutningar, i syfte att stimulera kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt. Detta motsvarade en kraftig förstärkning jämfört med tidigare år och för innevarande budgetår finns drygt 28 miljoner kronor avsatta för ändamålet. Som ovan nämnts styrs delegationens fördelning av bidrag av förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering och förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Enligt utskottets mening måste det visserligen säkerställas att skattemedel används på det sätt som är avsett, men en viktig uppgift är att finna vägar för att kunna kombinera statens behov av kontroll med organisationernas behov av integritet och självständighet. Den förordningsstyrda fördelning av statsbidrag som delegationen är satt att genomföra får anses väl ägnad att åstadkomma en sådan balans. Utskottet vill i sammanhanget slutligen också nämna att utskottet under hand inhämtat att en utredning om statligt stöd till politiska partiers kvinnoorganisationer (Ju 2006:L) ska lämna sin rapport till statsrådet Nyamko Sabuni senast den 31 mars 2007.

I fråga om jämställdhetsintegrering är Vänsterpartiets uppfattning att betydelsen överbetonats. Utskottet kan hålla med om att mål och medel bör hållas isär. Det finns däremot ingen anledning att vara kritisk mot metoden som sådan. En uppföljning som gjorts av arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet visar bl.a. att fler jämställdhetsrelaterade mål och återrapporteringskrav har angetts i regleringsbrev och att en förbättring skett vad gäller den könsuppdelade statistiken. Över tre fjärdedelar av de propositioner och skrivelser som beslutades under 2005 innehöll någon form av jämställdhetsanalys. Enligt utskottets mening är jämställdhetsintegrering utan tvekan en metod som bör användas för att genomföra jämställdhetspolitiken. Ett styrinstrument är Planen för genomförande av jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. I februari 2007 hölls en två dagars regeringskonferens på temat under ledning av statsrådet Sabuni. Konferensen avslutade det EU-projekt om genomförande av jämställdhetsintegrering på regeringskanslinivå i EU:s medlemsländer som, på svenskt initiativ, startade 2005. Det ska också nämnas att utredningen om stöd för jämställdhetsintegrering i staten (*JämStöd*) har i uppdrag att erbjuda stöd i form av utbildningar, information och metoder för jämställdhetsintegrering till statliga myndigheter, inklusive Regeringskansliet. Enligt budgetpropositionen för 2007 hade sedan hösten 2005 personer från 87 myndigheter deltagit i olika former av öppna utbildningar. Dessutom har fyra utvecklingsprogram bedrivits inom Regeringskansliet, länsstyrelserna och andra myndigheter.Handledning och annat stöd har tillhandahållits enskilda myndigheter i deras arbete med jämställdhetsintegrering. *JämStöd* har också utvecklat metoder och modeller för jämställdhetsintegrering. *JämStöd* ska enligt tilläggsdirektiv (dir. 2007:4) redovisa sitt uppdrag senast den 31 mars 2007.

Av de ovan angivna skälen, och eftersom regeringens beredning av frågor om jämställdhetsarbetets organisering enligt utskottets mening inte bör föregripas, avstyrker utskottet motionerna A238 yrkandena 1 och 4–7 (v) och A263 yrkandena 1 och 3 (v).

En ny jämställdhetsmyndighet

När det gäller förslaget i motion A291 (s) om en egen myndighet på jämställdhetsområdet anser utskottet att fler myndigheter inte i sig ökar kvinnors makt. För detta krävs framför allt politiska reformer av betydelse för jämställdheten. Utskottet återkommer nedan till flera ännu inte riksdagsbehandlade förslag från regeringen som går i en sådan riktning. Utskottet vill också framhålla risken för att jämställdhetsarbetet trängs undan inom andra myndigheter om en särskild myndighet ges ett uttalat ansvar för jämställdhetspolitiken. Utskottet kan konstatera att regeringen enligt budgetpropositionen för 2007 inte avser att inrätta den jämställdhetspolitiska myndighet som redovisas i den jämställdhetspolitiska propositionen *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken* (prop. 2005/06: 155). Även här finner utskottet skäl att påminna om att regeringen avser att återkomma i frågan om hur jämställdhetsarbetet ska organiseras på myndighetsnivå och avstyrker mot den bakgrunden motion A291 (s).

Jämrum som nationellt jämställdhetscentrum

I motion A310 (s) menar motionärerna att man bör se över möjligheten att Jämrum i Gävleborg på sikt bör få status av ett nationellt jämställdhetscentrum för pedagoger och ledare i förskola och skola. Utskottet vill i sammanhanget uppmärksamma att det av regleringsbrevet för 2007 för Myndigheten för skolutveckling framgår dels att jämställdhet är ett av de nationellt prioriterade områden som myndigheten ska fokusera i sitt utvecklingsstöd, dels att myndigheten genom regeringsbeslut givits i uppdrag att bygga upp och bedriva ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom motionens förslag om Jämrum. Motion A310 (s) avstyrks.

Jämställdhet och ändrade ägandeformer

Med anledning av vad som sägs i motion N215 (s) om en analys av jämställdhetsaspekten vid ändrade drifts- eller ägarformer anser utskottet för sin del att det inte finns någon generell anledning att, ur jämställdhetssynpunkt, se negativt på sådana förändringar. Utskottet anser att utrymmet för enskilda initiativ och eget företagande inom välfärdsområdet bör öka. Om det blir fler arbetsgivare att välja mellan ökar möjligheterna för bättre arbetsvillkor och bättre löneutveckling i den offentliga sektorn. Det öppnar för kvinnors möjligheter att starta företag. Utskottet vill också påpeka att jämställdhetslagens bestämmelser om förbud mot diskriminering vid bl.a.

anställning, befordran och lönesättning och om krav på aktiva åtgärder för jämställdhet självfallet är tillämpliga även efter en ändring av ägandeform för verksamheten. Motion N215 (s) avstyrks.

Frågor väckta med anledning av återkallelsen av skrivelsen Handlingsplan för jämställda löner m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motioner väckta med anledning av regeringens återkallelse av den förra regeringens skrivelse *Handlingsplan för jämställda löner* (skr. 2005/06:213) och motioner om närliggande frågor, som väckts under den allmänna motionstiden 2006. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till befintliga reformförslag på jämställdhetspolitikens område.

Jämför reservationerna 3 (s, v, mp) och 4 (v) samt särskilda yttrandena 2 (s) och 3 (mp).

Bakgrund

Den tidigare socialdemokratiska regeringen överlämnade i juni 2006 skrivelse 2005/06:213 *Handlingsplan för jämställda löner* till riksdagen. I handlingsplanen redovisades påbörjat arbete mot osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män, såsom viktigare uppdrag till bl.a. myndigheter och utredningar. Vidare aviserades åtgärder som den dåvarande regeringen planerade att genomföra under den följande treårsperioden, nämligen:

- Ändringar i anställningsskyddslagen och föräldraledighetslagen, avsedda att stärka kvinnors villkor på arbetsmarknaden.
- Lagförslag om stärkt rätt till arbete på heltid.
- Medel till gemensam utbildning för arbetsgivare och fackliga företrädare.
- Fortsatt uppdrag till Medlingsinstitutet (MI) att fästa uppmärksamhet på vikten av att de centrala kollektivavtalen konstrueras så, att avtalen främjar de lokala parternas arbete med lönefrågor ur ett jämställdhetsperspektiv. Regeringen nämnde vidare att den övervägde att komplettera uppdraget så att MI även skulle uppmärksamma parterna om vikten av att det sammantagna resultatet av avtalsförhandlingarna leder till att lönediskriminering på grund av kön minskar.
- Uppdrag till Statistiska centralbyrån (SCB) att ändra Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK) så att kvinnors och mäns olika arbetsmarknader blir lika synliga.

- Tillsättande av en löneskillnadsutredning. Utredningens uppdrag skulle vara brett och omfatta de områden som direkt eller indirekt påverkar en individs lön, såsom anställningsform, kompetensutveckling och fördelningen av betalt och obetalt arbete.
- Övervägande om att inrätta en delegation som ska handha frågor om hälsa och heltid. Jämställdhetspolitiska utredningen föreslår i sitt betänkande (SOU 2005:66) en sådan delegation.
- Uppdrag till Arbetsmiljöverket och Jämställdhetsombudsmannen att utvärdera och fortsätta det samarbete i kompetensfrågor som de båda myndigheterna har inlett.
- Översyn av frågan om jämställdhetslagens bestämmelser behöver förändras eller förstärkas när det gäller reglerna om lönekartläggningens innehåll, samverkan och sanktioner.
- Kontinuerlig inbjudan från regeringen till samtal med arbetsmarknadens parter med syfte att få till stånd en gemensam samling för att systematiskt arbeta för att få bort de osakliga löneskillnaderna, och därutöver årligen återkommande överläggningar med Sveriges Kommuner och Landsting för att särskilt följa de offentliga arbetsgivarnas arbete med att nå målsättningarna i handlingsplanen.
- Uppföljning och utvärdering av planen som redovisas till riksdagen i samband med uppföljning av jämställdhetspolitiken.

Skrivelse 2005/06:213 *Handlingsplan för jämställda löner* återkallades av regeringen i december 2006 (skr. 2006/07:36). Tre motioner har väckts med anledning av återkallelsen, av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet respektive Miljöpartiet.

Motionerna

Återkallelsen av handlingsplanen m.m.

Samtliga tre partier framhåller i sina respektive motioner A22 (v), A23 (s) och A24 (mp) att den av regeringen återkallade skrivelsen är ett resultat av samarbetet mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, och att den tar upp ett antal åtgärder vilkas syfte är att komma till rätta med lönediskrimineringen på svensk arbetsmarknad. Återkallelsen innebär att riksdagen inte ges möjlighet att ta ställning till en alternativ politik för jämställda löner. Partierna anser att åtgärderna i skrivelsen bör genomföras.

Socialdemokraterna anser i motion A23 att åtminstone den övergripande analysen och de enskilda förslagen förtjänar att behandlas och debatteras.

Vänsterpartiet framför i motion A22 att det faktum att skrivelsen återkallas utan att några alternativa strategier presenteras tyder på en brist på politiska ambitioner att bekämpa könsdiskrimineringen i arbetslivet. Handlingsplanen innehöll en övergripande analys av och ett flertal åtgärder för att bekämpa vad som betecknas som ett av de största samhällsproblemen, nämligen att kvinnor blir systematiskt diskriminerade och underbetalda på

den svenska arbetsmarknaden. I enlighet med ett av den återkallade handlingsplanens förslag menar *Vänsterpartiet* även i motion A267 yrkande 4 i denna del att regeringen årligen bör kalla till överläggningar med statliga, kommunala och landstingskommunala arbetsgivare, i syfte att kvalitets-säkra jämställdhetsarbetet.

Även *Miljöpartiet* är i motion A24 kritiskt till att regeringen fattar beslut om återkallelse utan att lämna förslag till alternativ politik. Motionen tar också mer specifikt upp flertalet av de i handlingsplanen angivna åtgärder, bl.a. att det bör föras kontinuerliga samtal med arbetsmarknadens parter (yrkande 1), att regeringen bör satsa på gemensam jämställdhetsutbildning för arbetsgivare och fackliga företrädare (yrkande 3), att MI kan användas för att positivt påverka utvecklingen på detta område (yrkande 4), att det ges i uppdrag till SCB att så snabbt som möjligt ändra SSSYK så att kvinnors och mäns olika arbetsmarknader blir lika synliga, vilket bl.a. skulle underlätta för parterna att utgå från en könsneutral verklighetsbild (yrkande 5), att regeringen bör tillsätta en löneskillnadsutredning (yrkande 6), att regeringen bör ge Arbetsmiljöverket och JämO i uppdrag att utvärdera och fortsätta det samarbete i kompetensfrågor som de bägge myndigheterna inlett (yrkande 7) och att regeringen bör göra en översyn av jämställdhetslagens regler gällande lönekartläggning (yrkande 8).

I frågan om yrkesklassificering menar *Magdalena Andersson (m)* i motion A260 att en anledning till att kvinnor har lägre löner än män är att möjligheterna till lönevariationer inom det egna yrket skiljer sig kraftigt åt. För ett mansdominerat yrke som t.ex. maskinoperatör finns 27 olika yrkeskategorier. Inom den kvinnodominerade yrkesgruppen vård- och omsorgspersonal finns 6. Antalet yrkeskategorier för vård- och omsorgspersonal måste öka, och den yrkesklassificering som finns i dag är i behov av översyn.

Vissa övriga frågor om kvinnors löner och arbetsmarknad

Vänsterpartiet menar i motion A267 yrkande 2 att en av huvudförklaringarna till löneklyftan mellan könen är vad motionärerna betecknar könsarbetsdelningen. Den verkar dels horisontellt, dels vertikalt. Horisontellt genom att kvinnor och män till stor del befinner sig inom olika yrken och branscher, och de där män dominerar tenderar att vara högre avlönade än de kvinnodominerade. Vertikalt genom att – inom samma yrkesgrupp – kvinnor i högre grad återfinns på lägre befattningar och med lägre lön medan männen i större utsträckning innehar chefspositioner. *Vänsterpartiet* menar att det hittills mycket handlat om att påverka arbetstagarna att göra otraditionella yrkesval men att fokus också måste läggas på arbetsgivarna och deras ansvar. Regeringen bör ta initiativ till insatser som syftar till att skapa reella förutsättningar för ökad efterfrågan på arbetskraft av underrepresenterat kön i syfte att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden. I yrkande 3 begär *Vänsterpartiet* att regeringen återkommer med ett förslag till löneutjämningsystem för kommunsektorn. *Vänsterpartiet* hävdar att

kommuner och landsting har ett särskilt ansvar, som arbetsgivare med demokratisk förankring, att avskaffa löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Partiet föreslår en modell med viktade statsbidrag enligt vilken de offentliga arbetsgivare som aktivt arbetar för och har framgång i att systematiskt reducera osakliga löneskillnader mellan könen ges ekonomisk stimulans. I yrkande 4 i denna del återkommer Vänsterpartiet till de särskilda krav som kan ställas på offentliga arbetsgivare som en följd av att välfärdssektorn ägs och styrs av gemensamma medel. Arbetsgivarna är förtroendevalda, vilket innebär att demokratins räckvidd är större där än i privat sektor. För att utjämna orättvisorna mellan kvinnor och män fordras en rad insatser när det gäller exempelvis lönesättning, anställningsvillkor och kompetensutveckling. För att statliga, kommunala och landstingskommunala arbetsgivare ska kunna motsvara sitt särskilda ansvar föreslås att regeringen årligen kallar dem till överläggningar om dessa frågor.

Lars U Granberg (s) anser i motion A272 yrkande 2 att det behövs en ordentlig förändring av lönepolitiken för att åstadkomma jämställda löner. Motionären hänvisar till att det finns pengar i samhället och att dessa måste omfördelas så att de som arbetar med människor ska känna att de värderas högt.

Utskottets ställningstagande

Sverige framställs ofta som ett jämställt land, och jämfört med andra länder har möjligheterna för svenska kvinnor blivit bättre. Men fortfarande återstår mycket att göra innan kvinnor och män i praktiken har lika möjligheter – i arbetslivet såväl som i samhället i stort.

Återkallelsen av handlingsplanen m.m.

Utskottet vill i frågan om hur jämställdhetsmålen ska uppnås inledningsvis erinra om att arbete inte bara rör betalt arbete eller sådant arbete som innebär att en person uppbär inkomst från en anställning. Även det obetalda arbetets relevans för jämställdheten bör uppmärksammas, liksom kvinnors förutsättningar att verka som egenföretagare.

När det gäller lönerna lämnas i MI:s årsrapport *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2006* följande uppgifter. År 2005 var kvinnors löner i genomsnitt ca 16 % lägre än männens. Skillnaden mellan män och kvinnor inom samma företag och samma yrke, med likvärdig ålder, utbildning och arbetstid (dvs. hel- eller deltid) uppgår till ca 5 %. Rapporten beskriver också löneskillnaden mellan män och kvinnor i samma typ av administrativt ledningsarbete på samma företag, med likvärdig ålder, utbildning och arbetstid. Där uppgick löneskillnaden år 2005 till ca 10 %.

Beträffande företagande var det år 2006 nära tre gånger så många män som kvinnor som var egenföretagare, enligt Arbetsmarknadsstyrelsens, Arbetsmiljöverkets, Försäkringskassans och Socialstyrelsens samlade information om utvecklingen i arbetslivet. Den visar att männens ställning på

arbetsmarknaden över huvud taget var starkare. Av de anställda männen var 85 % tillsvidareanställda, jämfört med 81 % av kvinnorna. Två av tre timanställda var kvinnor. Antalet arbetade timmar skilde sig också markant mellan könen. Under 2006 arbetade männen i medeltal 77 miljoner timmar och kvinnorna 56 miljoner timmar per vecka. Trots att kvinnornas utbildningsnivå är högre än männens, ligger männens lönenivåer fortfarande högre än kvinnornas. När det slutligen gäller det obetalda arbetet visar SCB:s statistik att kvinnor arbetar lika mycket betalt som obetalt medan män arbetar dubbelt så mycket betalt som obetalt. Den jämställdhetspolitiska utredningen (SOU 2005:66) framhåller att 77 % av allt omsorgsarbete för äldre och funktionshindrade dessutom utförs av kvinnor.

Utskottet kan konstatera att regeringen kommit med en rad förslag till åtgärder som uttryckligen syftar till bl.a. jämställdhet på arbetsmarknaden, liksom i samhället i övrigt. Utskottet framhöll i höstens budgetbetänkande t.ex. regeringens förslag på skatteområdet och den stora höjningen av anslaget Särskilda jämställdhetsåtgärder (prop. 2006/07:1, bet. 2006/07:AU5). När det gäller delmålet om ekonomisk jämställdhet vill utskottet uppmärksamma regeringens förslag om att upphäva inskränkningarna i landstingens möjligheter att överlämna driften av regionsjukhus m.m. till annan (prop. 2006/07:52), vilket beräknas bli behandlat av riksdagen under april–maj 2007. Regeringen bedömer att förslaget kan ge positiva effekter ur ett jämställdhetsperspektiv, då vård och omsorg är en bransch där företagen i större utsträckning är kvinnor än män.

Här vill utskottet också nämna regeringens lagrådsremiss den 1 mars 2007 angående skattelättnader för hushållstjänster. I lagrådsremissen konstaterar regeringen att kvinnor och män har olika villkor för att kombinera familje- och arbetsliv, att kvinnor generellt bär det största ansvaret för det obetalda hemarbetet, och att de i större utsträckning än män minskar sitt betalda arbete för att utföra obetalt arbete. Enligt regeringens bedömning ökar skattereduktionen för hushållstjänster hushållens möjligheter att köpa dessa tjänster, och på så sätt förbättras möjligheterna för framför allt kvinnor att frigöra obetalt hemarbete mot betald arbetstid eller utbildning. Därigenom kan kvinnors yrkesposition stärkas liksom kvinnors ekonomiska självständighet. Regeringen konstaterar att även om hushållstjänsterna är ett traditionellt kvinnoyrke så stärks yrkespositionen liksom den ekonomiska självständigheten för de kvinnor som går från svart arbete till vitt och från arbetslöshet till arbete.

Utskottet noterar också att statsrådet Maud Olofsson i februari 2007 tog emot Nuteks förslag till ett treårigt program för att främja kvinnors företagande. Satsningen för att främja kvinnors företagande och för att öka kunskaperna och forskningen om kvinnors företagande är treårig, och för detta ändamål aviserades 100 miljoner kronor i 2007 års budgetproposition (prop. 2006/07:1 utg.omr. 24, bet. 2006/07:NU1).

Av budgetpropositionen framgår att regeringen planerar att under mandatperioden införa en jämställdhetsbonus kopplad till uttaget av föräldraför-säkring (prop. 2006/07:1). I dag tar kvinnor ut betydligt större del av föräldraledigheten och tar större ansvar för omsorgen om barnen under upp-växtåren. Införandet av en jämställdhetsbonus skulle, enligt utskottets bedömning, kunna öka familjernas ekonomiska möjligheter att fördela för-äldraledigheten mer jämlikt, förbättra förutsättningarna för jämställdhet och stärka barnens relation till bägge föräldrarna.

Utskottet har genom kontakter under hand fått veta att utredningen *Kvin-nor och män på maktpositioner i det svenska samhället* (dir. 2006:23, 2006:105) enligt plan ska lämna sitt betänkande till regeringen under våren 2007.

Utskottet vill apropå de motioner som väckts med anledning av återkal-lelsen av den förra regeringens handlingsplan för jämställda löner fram-hålla jämställdhetspolitikens sektorsövergripande karaktär. Den innebär att måluppfyllelsen på politikområdet Jämställdhet även är beroende av beslut och insatser inom andra politikområden. Utskottet kan konstatera att reger-ingen genomför eller planerar att genomföra en rad insatser på jämställd-hetsområdet, och sådana finns redogjorda för även i andra delar av betänkandet.

När det gäller frågan om yrkesklassificering, som tas upp i motionerna A260 (m) och A24 yrkande 5 (mp), vill utskottet till att börja med instämna i vad som framförs i motion A260 om vikten av att utbildning och fortbildning ska löna sig, inte minst för kvinnor. Utskottet gör också bedömningen att regeringens förslag till förändring av skatte- och bidrags-systemen kan komma att ge en större ekonomisk frihet för bl.a. många kvinnor. I den fråga om SCB:s yrkesklassificering SSK som tas upp i motionerna har utskottet genom underhandskontakter erfarit att inom SCB görs bedömningen att en översyn av SSK bör anstå i avvaktan på den uppdatering av den internationella yrkesindelningen ISCO som nu pågår, bl.a. eftersom ISCO delvis är tvingande genom direktiv. Man uppskattar också att den obalans som finns även inom ISCO mellan klassificeringen av kvinnodominerade yrken och klassificeringen av mansdominerade yrken kommer att minska i den reviderade standarden, vilken förväntas få en första publicering under år 2008. Mot bakgrund av det pågående internatio-nella revideringsarbetet anser utskottet inte att motionerna A260 (m) och A24 yrkande 5 (mp) bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida vid denna tidpunkt.

Den förra regeringens handlingsplan för jämställda löner återkallades som framgått i december 2006. Utskottet ser detta som en logisk conse-kvens av alliansregeringens inriktning av politiken. Utskottet kan konsta-tera att den nya regeringen föreslagit en rad åtgärder på flera områden i akt och mening att öka jämställdheten mellan kvinnor och män, på arbets-marknaden liksom i samhället i övrigt. Återkallelsen bör dock inte hindra att man i den framtida politiken tar fasta på enskilda konkreta inslag i hand-

lingsplanen, oavsett vilken analys som ligger till grund för handlingsplanen och den återkallade skrivelsen eller vilken utgångspunkt den tidigare regeringen haft i sin politik.

Med anledning av vad som ovan anförts om återkallelsen av skrivelse 2005/06:213 bedömer utskottet inte att det finns skäl att bifalla motionerna A22 (v), A23 (s), A24 yrkandena 1 och 3–8 (mp), A260 (m) och A267 yrkande 4 i denna del (v), utan samtliga avstyrks.

Övriga frågor om kvinnors löner och arbetsmarknad

Utskottet har ovan redogjort för en rad förslag till åtgärder från regeringen som kan komma att bryta den könssegregerade arbetsmarknad och det problem med lägre kvinnolöner som motionärerna beskriver i motionerna. A267 yrkandena 2, 3 och yrkande 4 i denna del (v) och A272 yrkande 2 (s). Motionerna avstyrks.

Ändringar i jämställdhetslagen (1991:433) m.m.

Utskottets förslag i korthet

I avsnittet behandlas ett antal motionsyrkanden om ändringar i jämställdhetslagen, främst när det gäller löneskillnader och lönediskriminering. Motionerna avstyrks.

Jämför reservationerna 5 (v) och 6 (v).

Motionerna

Två motioner tar upp frågor om ändringar i jämställdhetslagen.

Vänsterpartiet efterlyser en skarpare jämställdhetslag i motion A261. Lagen har förbättrats, men den har fortfarande uppenbara svagheter. Till följd av bristande tillämpning har lagen endast bidragit till marginella lönekorrigeringar. Många arbetsgivare underlåter helt enkelt att följa lagen. En åtgärd kan vara att göra lagen semidispositiv. Det skulle stärka fackets roll i fråga om de aktiva åtgärderna. Dagens reglering innebär att en arbetsgivare som träffat avtal med bättre innehåll än lagen kan drabbas av dubbla sanktioner, vilket inte underlättar tillkomsten av kollektivavtal. Facket är inte en fullvärdig motpart till arbetsgivaren. Med en semidispositiv lag som inte leder till dubbla sanktioner ges större möjligheter att driva jämställdhetsarbetet framåt (yrkande 1). Partiet är också kritiskt mot reglerna om kartläggning och analys av löneskillnader (10 §). De kartläggningar som görs i dag ger ofta inte tillräcklig information. Lagens syfte att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga löneskillnader åsidosätts. JämO har inte möjlighet att underkänna analysen på grund av bristande kvalitet. Därmed försvåras arbetet och risken finns på sikt att lagens legitimitet urholkas. Bestämmelsen behöver förtydligas och skärpas (yrkande 2). Arbetsgi-

varen är enligt 2 § skyldig att samverka med de fackliga representanterna. Den regel om detta som trädde i kraft 2001 har dock inte varit ett tillräckligt stöd för en reell samverkan. Vänsterpartiet anser att regeringen bör utreda möjligheten att vitesförelägga arbetsgivare för samverkansbrott (yrkande 3). Enligt motionen ger lagen små möjligheter att angripa de strukturella könsorättvisor som finns på arbetsmarknaden till följd av bl.a. könsstereotypa rekryteringsmönster och yrkeskategorisering. Lagen bygger på begreppen direkt och indirekt diskriminering som enbart är beskrivande, inte förklarande. Lagen inriktar sig dessutom på osakliga löneskillnader på en och samma arbetsplats. Vänsterpartiet vill att regeringen återkommer med förslag om hur jämställdhetslagen ska kunna bli ett bra verktyg för att motverka även strukturell diskriminering (yrkande 4). Partiet är slutligen kritiskt till AD:s praxis som tillåter att en allmän hänvisning till marknadskrafterna får rättfärdiga de löneskillnader som annars skulle innebära diskriminering. Lagen blir oanvändbar på ett område där könsdiskrimineringen är omfattande och strukturell. Det krävs omgående en översyn av lagen i detta avseende (yrkande 5).

Motion A272 yrkande 1 av *Lars U Granberg (s)* avser den bestämmelse i 11 § jämställdhetslagen som innebär att arbetsgivaren varje år ska göra en handlingsplan för jämställda löner. Motionären vänder sig mot den bestämmelse som innebär att arbetsgivaren har tre år på sig att åtgärda könsbetingade löneskillnader. Tiden bör kortas ned till ett år. Enligt lagen behöver jämställdhetsplaner inte upprättas om arbetsgivaren har färre än tio anställda. Motionären anser att planer ska göras på alla arbetsplatser.

En motion avser EG-rätten och jämställdheten. I motion A262 menar *Vänsterpartiet* att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att identifiera EG-domstolens normskapande och rättstillämpande roll för jämställdhetsarbetet på den svenska arbetsmarknaden och vad den får för konsekvenser för kvinnors löner och anställningsvillkor. Partiet anför att även om skärpningar av jämställdhetslagen och diskrimineringsskyddet drivits fram både av kravet på att uppfylla EG-rätten och av nationella politiska krav, så går i många fall svensk lagstiftning längre än vad EG-rätten kräver och har funnits långt före tillkomsten av motsvarande EU-direktiv. I motionen sägs att Sverige sedan 1970-talet har en kombination av lagar och avtal med möjlighet för parterna att förhandla fram regler som kan vara skarpare än lagstiftningen. Förutsättningen är att det från lagstiftarens sida finns ett förtroende för parterna på arbetsmarknaden. I EG-rätten är förhandlingslösningarna, enligt Vänsterpartiet, hårt reglerade och kan snarare sägas bygga på bristande tilltro till avtalslösningar och arbetsmarknadens parter. Partiet menar att frågan om implementeringen av EU-direktiven äventyrar den svenska modellen för lagstiftning och vilka konsekvenser det har fått och kan komma att få för jämställdhetsarbetet behöver belysas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar inledningsvis att liknande motionsyrkanden från Vänsterpartiet behandlades under förra riksmötet i betänkande 2005/06:AU6.

Vad gäller förslaget om semidispositiv lagstiftning kan utskottet konstatera att jämställdhetslagen i 14 § anger att kollektivavtal som träffas om aktiva åtgärder, däribland lönekartläggning och jämställdhetsplan, inte befriar arbetsgivaren från skyldighet att iaktta lagens föreskrifter på området. Regeln infördes i samband med ändringar i jämställdhetslagen 1994. Reglerna om aktiva åtgärder var från början semidispositiva på det sätt som är vanligt inom arbetsrätten.

I förra årets betänkande lämnades en bakgrund till 1994 års lagändring. Även situationen med konkurrerande sanktionsregler kommenterades.

I samband med att jämställdhetslagen ändrades så att bestämmelserna om aktiva åtgärder blev tvingande även om det finns ett kollektivavtal som reglerar motsvarande frågor, konstaterade regeringen att de förhoppningar som framfördes vid jämställdhetslagens tillkomst om att kollektivavtalen skulle bli mer åtgärdsinriktade och om att parterna i högre grad än dittills skulle vara beredda att ta ett större ansvar för att driva på utvecklingen i riktning mot jämställdhet i arbetslivet inte infriats (prop. 1993/94:147 s. 41). Regeringen ansåg därför att det avgörande verktyget för jämställdhet i arbetslivet är, och också fortsättningsvis måste vara, jämställdhetslagen.

Sanktionen vid brott mot kollektivavtal är som motionären anför skadestånd. När parter tar in bestämmelser i ett kollektivavtal som redan regleras av tvingande lag uppstår en konkurrenssituation mellan sanktionsreglerna. En arbetsgivare som bryter mot en kollektivavtalsbestämmelse om hur ett aktivt jämställdhetsarbete ska bedrivas skulle alltså kunna dömas både att utge skadestånd för brott mot kollektivavtalet och vite för underlåtenhet att följa bestämmelserna om aktiva åtgärder i jämställdhetslagen. En ytterligare komplikation i sammanhanget är att samma situation kan bedömas på olika sätt när det gäller frågan om det finns grund att utdöma skadestånd respektive vite. Situationen att ett kollektivavtal reglerar frågor som sammanfaller med jämställdhetslagens bestämmelser berördes redan i förarbetena till 1994 års ändring i jämställdhetslagen (1993/94:147 s. 93). Där angavs att en sådan dubbelreglering genom vilken arbetsgivaren skulle kunna bli skyldig att betala vite enligt jämställdhetslagen och skadestånd för kollektivavtalsbrott inte var något nytt inom arbetsrätten. Om detta skulle komma att drabba arbetsgivaren oskäligt hårt kunde det, angavs det i propositionen, beaktas vid bestämmandet av vitets storlek. – – –

I betänkandet redovisades också att Diskrimineringskommittén inte fört fram något förslag om att lagen ska vara semidispositiv i fråga om de aktiva åtgärderna.

Utskottet fann inte skäl att ställa sig bakom yrkandet om semidispositiv lagstiftning, en åsikt som utskottet anser att man bör stå fast vid.

Frågan om löneskillnader mera generellt har berörts i det föregående avsnittet. Jämställdhetslagens regler om lönekartläggning och löneanalys innebär i korthet följande. En arbetsgivare är skyldig att varje år kartlägga och analysera bl.a. löneskillnader mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt (10 §) och att upprätta

en handlingsplan för jämställda löner och där redovisa resultatet av kartläggningen och analysen (11 §). Handlingsplanen ska innehålla en kostnadsberäkning och en tidsplanering utifrån målsättningen att de lönejusteringar som behövs ska genomföras så snart som möjligt och senast inom tre år. Skyldigheten gäller inte för arbetsgivare som sysselsätter färre än tio arbetstagare.

Utskottet vill med anledning av yrkande 2 i Vänsterpartiets motion betona att bestämmelsen om lönekartläggning är ett av flera sätt att verka för lika lön för lika och likvärdigt arbete. Tyvärr förekommer lönediskriminering fortfarande. Det är en prioriterad fråga att osakliga löneskillnader åtgärdas och upphör. Det behövs en fortsatt kunskapsinhämtning om de bakomliggande orsakerna till löneskillnader och lönestrukturer inom kvinnodominerade yrken. Att det brister i fråga om jämställdhetsplaner råder det ingen tvekan om – i budgetpropositionen hänvisas till en undersökning från SCB som visar att mindre än hälften av alla arbetsgivare lever upp till lagens krav. Större arbetsgivare har betydligt oftare en plan än mindre arbetsgivare. Andelen arbetsgivare med en aktuell plan har dock ökat något jämfört med 1999 då en liknande undersökning gjordes. I dagarna har JämO informerat om resultatet hittills av en granskning av ett stort antal arbetsgivares arbete med lönekartläggning, den s.k. Miljongranskningen. Av 333 granskade arbetsgivare har 20, motsvarande 6 %, ansetts leva upp till lagens bestämmelser. Utskottet kan notera att Diskrimineringskommittén föreslagit att de nuvarande bestämmelserna om lönekartläggning, analys och handlingsplan för jämställda löner överförs till en ny generell lag om förbud och andra åtgärder mot diskriminering. Det är viktigt att framhålla att jämställdhetsplanerna inte ska vara något självändamål. En väl genomförd lönekartläggning kan bidra till en bra struktur och större genomsynlighet i lönepolitiken. Det är dock enligt utskottets mening inte uteslutet att frågan bör ställas om de nuvarande reglerna i alla delar är ändamålsenligt utformade. Till en början bör dock regeringens beredningsarbete med anledning av Diskrimineringskommitténs betänkande avvaktas.

Även frågan om vitesföreläggande vid s.k. samverkansbrott har behandlats tidigare av utskottet. Arbetsgivare och arbetstagare ska enligt 2 § jämställdhetslagen samverka om aktiva åtgärder för att jämställdhet i arbetslivet ska uppnås. I förarbetena till jämställdhetslagen betonades att en viktig förutsättning för att åstadkomma jämställdhet i arbetslivet är att parterna på arbetsmarknaden gemensamt anstränger sig för att nå detta mål (prop. 1990/91:113 s. 66). Bestämmelsen ändrades med verkan från 2001 då den fick särskild inriktning mot löneskillnader och löneutveckling. Diskrimineringskommittén har i sitt omfattande utredningsarbete sett över bestämmelsen. Kommittén menar att de bestämmelser som finns i dag har stor betydelse för att arbetet med att främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet ska kunna bli framgångsrikt. Trots att det är arbetsgivaren som har ansvaret för att bestämmelserna i lagen följs, är det enligt kom-

mittén en förutsättning att arbetsgivare och arbetstagare gemensamt verkar för att frågorna om att främja lika rättigheter och möjligheter drivs aktivt på arbetsplatserna. Samverkan innebär att man arbetar gemensamt. Kommittén menar att några särskilda procedurregler inte är nödvändiga utan att de närmare formerna för hur samverkan ska ske bör överlämnas till parterna som då kan anpassa samrådet till specifika behov i en viss bransch eller på en arbetsplats. 2 § i jämställdhetslagen har alltså nyligen setts över. Utskottet anser inte att det är påkallat med någon ytterligare utredning av bestämmelserna för närvarande.

Vänsterpartiet menar också att jämställdhetslagen inte är ett effektivt verktyg mot strukturell diskriminering bl.a. därför att den enbart avser löneskillnader på samma arbetsplats. Förklaringen till detta är att förbudet riktas mot arbetsgivaren och tar sikte på likabehandling av de anställda på arbetsplatsen. Huvudvägen för att lösa problemet med de osakliga löneskillnaderna måste enligt utskottets mening vara det arbete som utförs av arbetsmarknadens parter i löneförhandlingar och genom kollektivavtal. En utjämning av strukturella löneskillnader kräver ett långsiktigt och målmedvetet arbete på nationell nivå. Som Medlingsinstitutet i olika sammanhang uttalat är en förutsättning att det sker en långtgående samverkan under avtalsförhandlingarna och att det finns en samsyn om att kvinnodominerade avtalsområden ska prioriteras. Utskottet är inte berett att förorda några ändringar i jämställdhetslagen i detta avseende.

Den i Vänsterpartiets motion väckta frågan om utrymmet i ett mål om lönediskriminering för att ta hänsyn till inverkan av marknadskrafter syftar på AD:s praxis. Som utskottet förstår saken tar motionen närmast sikte på några domar som meddelades i början av detta årtionde. Jämställdhetslagens förbud mot diskriminering anpassades med verkan från halvårsskiftet 2005 till EG-rätten och de andra diskrimineringslagarna bl.a. i fråga om definitioner av grundläggande begrepp. Enligt den proposition som låg till grund för lagändringen (prop. 2004/05:147) var syftet inte någon ändring i sak av diskrimineringsförbudets omfattning eller innebörd. I 2005 års lagstiftningsärendet fick även bevisregeln en något annan utformning än tidigare för att överensstämma med de övriga lagarna. Även här klargjordes att det materiellt sett knappast var fråga om någon skillnad. För att direkt diskriminering ska föreligga enligt lagens lydelse från 2005 måste det missgynnande som lagen talar om ”ha samband med kön” (15 §). Enligt propositionen uttrycks därmed kravet på ett orsakssamband mellan den missgynnande behandlingen och diskrimineringsgrunden på ett tydligare sätt än tidigare. Om den som anser sig ha blivit diskriminerad ”visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon har blivit diskriminerad”, är det arbetsgivaren som ska visa att diskriminering inte förekommit (45 a §). Ett sätt för arbetsgivaren att styrka att diskriminering inte förekommit är genom att bevisa att handlandet inte har något samband med den åberopade diskrimineringsgrunden. Det anges särskilt i förarbetena att EG-domstolens praxis är styrande för bestämmelsens närmare innebörd

och att ledning också kan sökas i AD:s praxis. Utskottet kan konstatera att motionen avser en rättstillämpningsfråga, nämligen vilka krav som i ett enskilt fall ska ställas på arbetsgivaren för att det ska anses bevisat att det inte finns något orsakssamband mellan missgynnandet och diskrimineringsgrunden, dvs. att en löneskillnad beror på marknadens inverkan och inte arbetstagarens kön. Utskottet är inte berett att ta något initiativ med anledning av motionen.

Med hänvisning till det som anförts ovan avstyrker utskottet motion A261 yrkandena 1–5 (v).

Även i motion A272 (s) föreslås ändringar i jämställdhetslagen. Utskottet noterar att reglerna som innebär att de lönejusteringar som behövs efter en lönekartläggning och analys ska ”genomföras så snart som möjligt och senast inom tre år” berördes i lagstiftningsärendet (prop. 1999/2000:143, bet. 2000/01:AU3). Utskottet framhöll då att regeln inte innebär att den enskilde arbetstagare som diskriminerats skulle vara fråntagen sin rätt att väcka talan. Omvänt gäller att den omständigheten att en lön ska justeras enligt handlingsplanen inte nödvändigtvis innebär att den utgör en överträdelse av diskrimineringsförbudet. Det handlar om att kostnadsberäkna och tidsplanera de lönejusteringar som man finner nödvändiga, och det kan också bli fråga om att planera andra typer av åtgärder som främjar en jämställd löneutveckling, t.ex. satsningar på kompetensutveckling. Det kan även gälla ändrade löneformer eller lönerutiner. Utskottet är inte berett att ta några initiativ för att ändra denna regel. När det gäller motionens förslag att alla arbetsgivare bör vara skyldiga att upprätta en jämställdhetsplan kan utskottet konstatera att denna regel, liksom bestämmelsen om handlingsplanen för jämställda löner, inte gäller arbetsgivare med färre än tio anställda. Utskottet finner det värt att påpeka att detta inte innebär att dessa arbetsgivare skulle vara befriade från att bedriva ett målinriktat jämställdhetsarbete. Undantaget gäller endast jämställdhetsplanen och handlingsplanen för jämställda löner. Kravet på kartläggning och analys gäller däremot alla arbetsgivare oavsett antal anställda, på samma sätt som det i jämställdhetslagen ställs krav på alla arbetsgivare att aktivt arbeta för jämställdhet. Utskottet är inte heller i denna del berett att ta något initiativ till lagändring. Motion A272 yrkande 1 (s) avstyrks.

Med anledning av vad som framförs i motion A262 (v) kan utskottet inledningsvis ställa sig bakom bedömningen att utvecklingen inom EG-rätten på ett antal områden bidragit till att den svenska jämställdhetslagstiftningen skärpts. Som utskottet påpekade vid förra årets behandling (bet. 2005/06:AU6) av ett identiskt yrkande, är Sverige som medlem i EU tvingat att genomföra EU-direktiven i den mån det inte kan anses att gällande lagstiftning redan uppfyller direktivens intentioner och innehåll. Liksom förra året vill utskottet samtidigt understryka att, enligt artikel 2 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget), främjandet av jämställdhet mellan kvinnor och män är en av gemenskapens grundläggande uppgifter. Utskottet vill också peka på att EU-direkti-

ven normalt omfattar minimiregler och att det är möjligt för medlemsländer att ställa högre krav. Vanligen innehåller direktiven också ”non-regressionsklausuler”, vilket innebär att det i direktivet klart framgår att genomförandet av direktivet inte får utgöra skäl för att inskränka de regler som redan finns i medlemsstaterna på de områden som omfattas av direktivet. Utskottet vill också peka på möjligheten att genomföra direktiv genom att arbetsmarknadens parter fastställer de nödvändiga bestämmelserna. Medlemsstaterna ska i dessa fall se till att de alltid kan garantera att direktivets bestämmelser efterlevs. Avslutningsvis kan utskottet konstatera att frågan om EU-medlemskapets betydelse för jämställdheten i Sverige och de andra medlemsländerna i högsta grad är föremål för uppmärksamhet i riksdagens arbete. Det hölls bl.a. ett seminarium på just detta tema på Internationella kvinnodagen, den 8 mars, med medverkan av företrädare för riksdagen, Europaparlamentet och Sveriges Kvinnolobby. Av nu anförda skäl står utskottet fast vid sin tidigare bedömning och anser således inte att motion A262 (v) bör föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Könsroller m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar i detta avsnitt ett antal motioner som rör könsroller m.m. Samtliga motionsförslag avstyrks, bl.a. med hänvisning till insatser på området.

Jämför reservationerna 7 (v) och 8 (mp).

Motionerna

Vänsterpartiet är i motion A263 yrkande 2 kritiskt till att det i den offentliga debatten om jämställdhetsarbetet har ägnats mycket möda åt att finna argument för påståendet att män också vinner på jämställdhet. Partiet anser att enskilda män i en rad avseenden säkert har mycket att vinna, men betonar att män som grupp inte gör det när det innebär att de tvingas dela med sig av makt, inflytande och ekonomiska resurser. Frågan om män vinner är därför fel ställd. Orättvisor, våld och diskriminering är inte frågor som är förhandlingsbara. Män som arbetar för jämställdhet vet att det kommer att kosta. Mäns organisering för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor måste vara en solidarisk handling med kvinnorörelsen och en lojalitetshandling med gruppen kvinnor. Med denna utgångspunkt blir mäns organisering ett led i att bryta ned patriarkala strukturer. Regeringen bör därför utreda och analysera hur mäns deltagande i jämställdhetsarbetet kan bli en del i en feministisk strategi.

Miljöpartiet menar i motion A221 att normerna för hur en man ska vara än i dag är starkt färgade av manlighetsideal som delvis är konstruerade i en annan tid och med mycket liten anknytning till pojkars och mäns inneboende egenskaper som människor. Pojkar förväntas t.ex. vara vilda, tuffa, okänsliga, inte söka närhet och inte erkänna smärta eller svaghet. Partiet framhåller vikten av att arbeta mot den schabloniserade bilden av mannen (yrkande 1). Det förs diskussioner om flickors och kvinnors snäva roll, men pojkars och mäns är minst lika snäv och tyngande. Målet måste vara att människor befrias från könsrollerna och de förväntningar som åtföljer dessa (yrkande 2). Ett jämställt samhälle är ett bättre samhälle för både kvinnor och män, och alla människor – män såväl som kvinnor – har ett gemensamt ansvar för att bryta den rådande könsmaktsordningen. Miljöpartiet anser därför att det är viktigt att män på alla nivåer involveras i jämställdhetsarbetet och vill att regeringen ska stimulera en sådan utveckling (yrkande 5). På motsvarande sätt bör män i högre grad involveras i kampen mot prostitution och slaveri, och särskilda insatser bör göras för att få män att på bred front ta avstånd från denna maktutövning (yrkande 6). Dessutom måste pornografin problematiseras ur ett könsmaktsperspektiv. Det är dags att på allvar börja diskutera den positiva sexualiteten och i den diskussionen även ta avstånd från sådan pornografi som tydligt ger skeva uppfattningar om hur en mans sexualitet ska yttra sig (yrkande 7). Det är också nödvändigt att männen stimuleras till ett aktivt föräldraskap och att pappor ges förutsättningar att bli lika mycket föräldrar från början som mammor är. I dag finns föreställningar om att pappans roll främst är att stötta och hjälpa mamman under den första tiden. För att bl.a. råda bot på dessa stereotypa föreställningar kring föräldraskapet behöver Sverige en långsiktig och omfattande informationskampanj (yrkande 8). Partiet menar att mäns våld mot andra män är ett stort problem i dag, men påpekar att det framför allt är mäns våld mot kvinnor som det forskas om. Det behövs forskning om båda dessa problemområden, liksom en problematisering av vad som händer när mannen på olika sätt blir marginaliserad. Det är också viktigt att se hur män skapar maskulinitet i förhållande till andra män, mäns nära relationer med varandra och med sin ursprungsfamilj (yrkande 10). Slutligen framhålls i motionen att arbetet med att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden måste börja redan i grundskolan. Det är hög tid att pojkarna motiveras att söka sig över könsgränserna vad gäller utbildnings- och yrkesval, och det kan komma att behövas större nationella satsningar för detta ändamål (yrkande 11).

Solveig Hellquist (fp) menar i motion A277 att våldtäkter och övergrepp mot kvinnor är ett uttryck för bristande jämställdhet, och det krävs ett aktivt arbete för att komma till rätta med problemen. Det handlar bl.a. om att lära unga kvinnor att våga sätta gränser för såväl verbala som fysiska trakasserier, det handlar om att stärka dem genom undervisning i både självstärkande övningar, gränssättning, avvärjningsövningar och självförsvar. Regeringen bör därför utreda hur flickor och kvinnor på bästa sätt ska få

erbjudande om att inhämta kunskaper om och färdigheter i att värja sig när de hamnar i oönskade situationer och hur en sådan utbildning lämpligen kan genomföras och finansieras.

Utskottets ställningstagande

De av riksdagen antagna målen för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För utskottet är det en självklarhet att människor ska bemötas som individer och ges förutsättningar att utvecklas som människor, utan att begränsas av omgivningens eventuella fördomar.

Utskottet bedömer att den typ av attitydförändringar som motionärerna efterlyser kan kräva ett arbete på lång sikt. Utskottet har tidigare redogjort för en rad insatser som gjorts, både i fråga om männens roll i jämställdhetsarbetet och för att motverka stereotypa könsroller (bet. 2003/04:AU2, bet. 2005/06:AU6). Utskottet vill med anledning av motion A221 (mp), yrkande 11 i synnerhet, här tillägga att den tidigare regeringen våren 2006 (prop. 2005/06:100) aviserade en satsning under fyra år med 10 miljoner kronor per år för att fördjupa kunskaperna om de olikheter som finns mellan flickors och pojkers resultat i grund- och gymnasieskolan. Satsningen fortsätter enligt budgetpropositionen för 2007 men inriktningen kan komma att revideras (prop. 2006/07:1 utg.omr. 16).

Här ska också nämnas att Delegationen för jämställdhet i förskolan i juli 2006 lämnade sitt slutbetänkande (SOU 2006:75), vilket för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Utskottet vill i sammanhanget även nämna att en särskild utredare i juli 2006 gavs i uppdrag att bl.a. kartlägga utvecklingen och omfattningen av könsdiskriminerande reklam. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2007 (dir. 2006:82).

Utskottet kan vidare konstatera att 2007 är Europeiska året för lika möjligheter för alla. Satsningen är ett EU-initiativ som syftar till att motverka diskriminering och främja människors rätt till likabehandling. I kampanjen ingår de diskrimineringsgrunder som anges i EG-fördraget: kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder och sexuell läggning. Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige har utsetts till samordnare av Europeiska året 2007 i Sverige. Syftet är att öka medvetenheten och mobilisera alla berörda parter i arbetet mot diskriminering och i riktning mot ett rättvist samhälle. Ett av målen är att främja ett samhälle präglad av större sammanhållning genom att bl.a. eliminera klichéer och fördomar.

Med anledning av yrkande 6 i motion A221 (mp) så har det genom underhandskontakter kommit till utskottets kännedom att regeringen under 2007 avser att lägga fram en nationell handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål med särskilt fokus på kvinnor och barn. När det gäller Vänsterpartiets framställning i motion A263 yrkande 2, så är det inte utskottets uppfattning att verkligt jämställdhetsarbete nöd-

vändigtvis innebär att män som grupp i något led förlorar. Tvärtom menar utskottet att vi får ett bättre samhälle när kvinnor och män delar makt och inflytande, i alla delar av samhällslivet och på alla nivåer. Detta är till gagn för alla – kvinnor såväl som män.

Av de skäl som anförts ovan ställer sig utskottet varken bakom motion A221 yrkandena 1, 2, 5–8, 10 och 11 (mp) eller motion A263 yrkande 2 (v) som alltså avstyrks.

Utskottet delar uppfattningen i motion A277 att våld mot kvinnor, utöver allt ont i övrigt som det representerar, också utgör ett betydande hinder för ett jämställt samhälle. Utskottet noterar att regeringen nyligen har överlämnat proposition 2006/07:38 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* till riksdagen, vilken planeras bli behandlad under mars–april 2007, liksom att regeringen på Internationella kvinnodagen, den 8 mars, beslutade om en satsning på 90 miljoner kronor till forskning för att förbättra kvinnohälsan. Dessutom har utskottet under hand erfarit att regeringen under 2007 avser att presentera en handlingsplan för att motverka mäns våld mot kvinnor, och utskottet bedömer att frågan om kvinnors och flickors självförsvar skulle kunna behandlas inom ramen för handlingsplanen, i den mån regeringen skulle bedöma den som relevant i det sammanhanget. Utskottet anser att handlingsplanen bör avvaktas och avstyrker därför motion A277 (fp).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Frågor om mål och organisering m.m. på jämställdhetsområdet, punkt 1 (v)

av Josefin Brink (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:A238 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 1 och 4–7 samt 2006/07:A263 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Vänsterpartiet menar att jämställdhetspolitikens övergripande mål och syfte måste vara att utmana patriarkala strukturer, dvs. mäns strukturella överordning, som leder till den systematiska underordningen av kvinnor. Jämställdhetspolitikens uppgift är därför att synliggöra vad som ger makt och vad som ger upphov till maktlöshet. För att uppnå verklig rättvisa och verklig jämställdhet mellan könen måste med nödvändighet makt och resurser omfördelas från män till kvinnor. Det gäller såväl den politiska som den ekonomiska makten. Jämställdhetspolitik handlar därför inte om att kvinnor ska lyftas till mäns nivå utan att män ska avstå från makt och ekonomiska, sociala och kulturella privilegier som de har på grund av att de är män. Det yttersta syftet med en feministisk jämställdhetspolitik är just att ändra maktförhållandena mellan könen. Samtliga mål för jämställdhetspolitiken ska relateras till detta övergripande mål.

En starkare koppling mellan den lokala och den nationella nivån behövs för att en feministisk jämställdhetspolitik ska få genomslag. Den regionala nivån ska kunna vara ett stöd för den lokala nivån. Därför anser Vänsterpartiet att länsstyrelsens särskilt sakkunnigas status behöver höjas. De behöver utökade resurser och en större organisation än dagens för att bedriva jämställdhetsarbete på regional nivå. Dessutom bör JämO:s uppdrag utvidgas med lokala enheter ute i landet för att stärka dess tillsynsfunktion och bidra till att utveckla jämställdhetsarbetet i kommunerna.

Vänsterpartiet anser att en ny jämställdhetsförordning som ålägger myndigheterna att i sin verksamhet beakta könsmaktordningen och motverka alla former av könsdiskriminering ska utformas. I jämställdhetsförordningen ska även krav på jämställdhetsintegrering ingå. Däremot ska specifika regleringar och tydliga målformuleringar inom de olika politikområdena användas som vägledning för att uppnå just en effektivare jämställdhetspolitik i verksamheterna. Gränserna mellan externt och internt jämställdhetsarbete ska vara tydliga. Det är viktigt att skilja på arbetsgivarroll och politikerroll utan att det förlamar de offentliga arbetsgivarnas jämställdhetsarbete och jämställdhetspolitiska åtgärder.

Vänsterpartiet menar att allt jämställdhetsarbete måste ha en feministisk inriktning som syftar till att förändra maktförhållanden mellan könen. All organisering och all verksamhet måste kvalitetssäkras ur detta maktperspektiv och därför föreslår Vänsterpartiet att regeringen utarbetar kriterier för att kvalitetssäkra statligt stödda organisationer och verksamheter som arbetar med jämställdhetsfrågor.

Ett sätt att utveckla jämställdhetsarbetet i feministisk riktning är att regleringsbrevens tydliga direktiv och prioriteringar som går att relatera till de övergripande målen. Åtterrapporering ska vara obligatorisk och samtliga åtterrapporeringskrav ska finnas samlade i regleringsbrevet. Återkoppling till de övergripande jämställdhetspolitiska målen och delmålen ska vara möjlig och göras från samtliga politikområden. Vänsterpartiet menar att regleringsbrevens liksom förordningarna ska ha relevanta myndighetspecifika mål med ett tydligt feministiskt perspektiv. Särskilda åtterrapporeringskrav måste också införas och tydliggöras för organisationer och föreningar som uppstår statsbidrag.

Jämställdhet är inte förhandlingsbart och ska inte kunna vägas mot andra politiska mål eller väljas bort med hänvisning till bristande resurser, avsaknad av relevans etc. Vänsterpartiet föreslår därför att det inrättas regelbundet återkommande jämställdhetsrevisioner och att regeringen utreder hur och vilken instans som är lämplig för detta uppdrag.

Vad som ovan anförts bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därmed motionerna A238 yrkandena 1 och 4–7 (v) och A263 yrkandena 1 och 3.

2. Jämställdhet och ändrade ägarformer, punkt 4 (s)

av Sven-Erik Österberg (s), Lars Lilja (s), Maria Öberg (s), Luciano Astudillo (s), Ann-Christin Ahlberg (s) och Jennie Nilsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:N215 av Carina Hägg (s).

Ställningstagande

För att nå jämställdhet mellan kvinnor och män krävs också en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män i alla sammanhang.

Stat, kommuner och landsting har, i egenskap av demokratiskt styrda organisationer, ett särskilt ansvar att säkra en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män. Men när offentlig verksamhet läggs ut på entreprenad, bolagiseras eller privatiseras riskerar jämställdhetsperspektivet att tappas bort. Ofta innebär ändrade ägandeformer att beslut och verksamhet flyttas från relativt jämställda politiska församlingar till manligt dominerade ägar- och ledarskap som är betydligt mindre jämställda. Denna förflyttning till männens slutna rum sker utan någon analys av jämställdhetsaspekten eller krav på att entreprenören eller den nye ägaren ska leva upp till kraven på en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män.

Innan offentlig verksamhet läggs ut på entreprenad, bolagiseras eller privatiseras är det därför önskvärt att en analys av jämställdhetsaspekten görs och krav ställs på dem som övertar verksamheten. Om man gör bedömningen att kraven på en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män inte kommer att tillgodoses bör en förändring av drifts- eller ägarformer inte ske.

Detta bör ges regeringen till känna. Därför tillstyrker vi motion N215.

3. Frågor med anledning av återkallelse av skrivelse 2005/06: 213 Handlingsplan för jämställda löner m.m., punkt 5 (s, v, mp)

av Sven-Erik Österberg (s), Lars Lilja (s), Maria Öberg (s), Luciano Astudillo (s), Josefin Brink (v), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp) och Jennie Nilsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2006/07:A22 av Josefin Brink m.fl. (v),

2006/07:A23 av Sven-Erik Österberg m.fl. (s),

2006/07:A24 av Esabelle Reshdouni m.fl. (mp) yrkandena 1 och 3–8 samt

2006/07:A267 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 4 i denna del och

avslår motion

2006/07:A260 av Magdalena Andersson (m).

Ställningstagande

Den borgerliga regeringen har beslutat att återkalla skrivelse 2005/06:213 Handlingsplan för jämställda löner. Skrivelsen, som är ett resultat av samarbetet mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, tar upp ett antal åtgärder för att komma till rätta med bl.a. den könsrelaterade lönediskrimineringen på svensk arbetsmarknad.

Att analysera orsakerna till och utarbeta strategier för att bekämpa lönediskrimineringen måste vara ett angeläget mål för varje politisk kraft som vill verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Regeringen återkallar nu skrivelsen utan att presentera någon alternativ politik till de åtgärder som föreslås i handlingsplanen. Detta är högst anmärkningsvärt och tyder på en brist på politiska ambitioner när det gäller att bekämpa könsdiskrimineringen i arbetslivet.

Återkallandet av skrivelsen innebär också att riksdagen berövas möjligheten att ta ställning till de förslag som finns i skrivelsen. Vi anser att regeringen borde ha tillåtit att den övergripande analysen och de enskilda förslagen i handlingsplanen åtminstone gjorts till föremål för behandling och debatt i riksdagen.

Skrivelsen med Handlingsplan för jämställda löner är inte en heltäckande strategi för att bekämpa lönediskrimineringen av kvinnor, men den innehåller en övergripande analys av och ett flertal konkreta åtgärder för att bekämpa ett av våra största samhällsproblem: att kvinnor blir systematiskt diskriminerade och underbetalda på den svenska arbetsmarknaden.

Inte bara lönebildningen påverkar löneskillnaderna. Anställningsvillkor och anställningsform, tillsvidareanställning eller tidsbegränsad anställning, deltid eller heltid, yrkesval, beföringsmöjlighet och möjlighet till kompetensutveckling är andra faktorer som påverkar kvinnors och mäns arbetsinkomster. Handlingsplanen syftar därför till att man ska ta ett helhetsgrepp i fråga om åtgärder inom de områden som påverkar individens ekonomiska ställning.

Ett antal åtgärder tas upp i handlingsplanen. Bland dessa kan nämnas ett förslag om gemensam utbildning för arbetsgivare och fackliga företrädare om vad jämställdhetslagens krav på lönekartläggning, analys, åtgärder och handlingsplan innebär. En annan åtgärd som föreslås i handlingsplanen är ett uppdrag till Statistiska centralbyrån (SCB) att ändra Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK) så att kvinnors och mäns olika arbetsmarknader blir lika synliga. Slutligen kan som exempel nämnas ett förslag om en översyn av frågan om jämställdhetslagens bestämmelser behöver förändras eller förstärkas när det gäller reglerna om lönekartläggningens innehåll, samverkan och sanktioner.

Vi anser att åtgärderna i skrivelse 2005/06:213 Handlingsplan för jämställda löner bör genomföras. Vi tillstyrker därmed motionerna A22, A23, A24 yrkandena 1 och 3–8 och A267 yrkande 4 i denna del.

4. Vissa övriga frågor om kvinnors löner, punkt 6 (v)

av Josefin Brink (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:A267 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 2, 3 och 4 i denna del och avslår motion

2006/07:A272 av Lars U Granberg (s) yrkande 2.

Ställningstagande

Genusordningen och könsarbetsdelningen sätter sina tydliga spår i arbetslivet. Principerna om isärhållande av könen och en manlig norm påverkar både den horisontella och den vertikala könsstrukturen på arbetsmarknaden. Medan kvinnor arbetar både i offentlig och privat sektor befinner sig män till största delen i privat sektor. De yrken och branscher som domineras av män tenderar att vara högre avlönade och kvinnorna i samma yrkesgrupper återfinns i större utsträckning på lägre befattningar, med lägre löner.

Trots att könssegregeringen på arbetsmarknaden är stark har könsuppdelningen minskat något under nittioalet. Det är kvinnorna som har breddat sina yrkesval framför allt till många mansdominerade yrken som kräver högre utbildning. Män har dock inte gjort några större inbrytningar på kvinnodominerade områden. Avgörande för att vända den skeva utvecklingen är att övergripande strukturella insatser görs för att höja lönerna och förbättra arbetsvillkor och arbetsmiljö i de traditionellt kvinnodominerade yrkena. Hittills har det mycket handlat om att påverka arbetstagarna att göra otraditionella yrkesval men Vänsterpartiet menar att fokus också måste läggas på arbetsgivarna och deras ansvar.

Jag anser att regeringen bör ta initiativ till insatser som syftar till att skapa reella förutsättningar för ökad efterfrågan på arbetskraft av underrepresenterat kön i syfte att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.

Vår gemensamt finansierade offentliga sektor är en grundbult för möjligheten att skapa ett jämställt samhälle. Vänsterpartiet vill stimulera lönejämlikhet i offentlig sektor och premiera kommuner och landsting som kan visa att de når resultat i arbetet med att utjämna könsrelaterade löneskillnader. Kommuner och landsting har som arbetsgivare med demokratisk förankring ett särskilt ansvar att avskaffa löneskillnaderna mellan kvinnor och män också utöver det som är tvingande enligt jämställdhetslagen. Inom ramen för befintlig budget har kommunsektorn möjlighet att omfördela pengar så att detta mål kan nås. Ambitionsnivån i arbetet med att utjämna löneklyftan är dessvärre mycket varierande. Vänsterpartiet föreslår

därför en modell med viktade statsbidrag som ekonomiskt stimulerar offentliga arbetsgivare som aktivt arbetar för och har framgång med att systematiskt reducera osakliga löneskillnader mellan könen. Vänsterpartiet redovisar i motion 2006/07:Fi245, med anledning av regeringens budgetproposition, en modell där 10 miljarder kronor fördelas mellan kommuner under en fyraårsperiod på basis av ett jämställdhetsindex. Jag anser att regeringen bör återkomma med förslag om hur ett sådant löneutjämnings-system ska utformas för att få maximal effekt.

Både privata och offentliga arbetsgivare har ansvar för att förhindra diskriminering och könsorättvisor. Eftersom välfärdssektorn ägs och styrs av gemensamma medel har den dock särskilda krav på sig att vara en föregångare i jämställdhetsarbetet. Arbetsgivarna i offentlig verksamhet är förtroendevalda, och det innebär att demokratins räckvidd där är större än i privat sektor. För att utjämna orättvisorna mellan kvinnor och män fordras en rad insatser. Det handlar om lönesättning, anställningsvillkor, kompetensutveckling osv. För att offentliga arbetsgivare ska kunna leva upp till sitt särskilda ansvar föreslår Vänsterpartiet att regeringen, årligen, kallar till överläggningar med statliga, kommunala och landstingskommunala arbetsgivare. Syftet ska vara att kvalitetssäkra jämställdhetsarbetet så att kontinuerliga framsteg kan avläsas.

Vad som ovan anförts bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därmed motion A267 yrkandena 2, 3 och 4 i denna del.

5. Allmänna frågor om jämställdhetslagen, punkt 7 (v)

av Josefin Brink (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:A261 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkandena 1–5.

Ställningstagande

Jämställdhetslagen har genom åren förbättrats men den har fortfarande uppenbara svagheter. Till följd av bristande tillämpning har lagen endast bidragit till marginella lönekorrigeringar. Vänsterpartiet menar att de brister som kvarstår bör rättas till så att lagen blir ett effektivare verktyg för att uppnå jämställdhet i arbetslivet.

De fackliga organisationerna saknar i dag ett bra redskap i jämställdhetslagen. För att stärka arbetstagarpartens roll i arbetet mot könsdiskriminering bör lagen göras semidispositiv. Det skulle stärka facketts roll när det gäller t.ex. den del av lagen som handlar om krav på aktiva åtgärder från arbetsgivaren. När parterna i dag tecknar avtal med ett bättre innehåll än

jämställdhetslagen binds arbetsgivaren av både lag och avtal, vilket innebär en risk att drabbas av dubbla sanktioner, dvs. för brott både mot lag och avtal. Detta förhållande underlättar inte tecknandet av kollektivavtal på jämställdhetslagens område. Med en semidispositiv lag när det gäller krav på aktiva åtgärder kan arbetsmarknadens parter teckna kollektivavtal med skarpere skrivningar än lagen utan att arbetsgivaren riskerar att drabbas av dubbla sanktioner. Fack och arbetsgivare skulle på så vis få större möjligheter att driva jämställdhetsarbetet framåt, och det skulle ge de fackliga organisationerna såväl ökat ansvar som en stärkt ställning. Det skulle också uppmuntra kvinnor till ett ökat engagemang på arbetsplatserna. Vi i Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör se över lämpliga metoder att göra jämställdhetslagen semidispositiv.

Jämställdhetslagen ålägger en arbetsgivare att genom aktiva åtgärder synliggöra och komma till rätta med osakliga löneskillnader. De kartläggningar som görs ger dock sällan tillräckligt med information. Det beror på dels bristande kvalitet i kartläggning och analys, dels vissa arbetsgivares motstånd mot jämställdhetslagen. Lagens syfte att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga skillnader i lön åsidosätts därför. I dag har JämO ingen möjlighet att underkänna arbetsgivarens analys på grund av att den inte uppnår tillräckligt hög kvalitet. Det försvårar JämO:s arbete och riskerar att urholka lagens legitimitet på sikt. Vänsterpartiet föreslår därför att ett förtydligande och en skärpning av kraven på kartläggning och analys läggs till 10 § jämställdhetslagen. En sådan skärpning skulle kunna innebära att JämO ges möjlighet till sanktioner gentemot de arbetsgivare som inte fullföljer lagens intentioner.

Sedan 2001 har arbetsgivarna ett utökat ansvar för att samverka med de fackliga representanter som finns på arbetsplatsen om aktiva åtgärder för att jämställdhet i arbetslivet ska uppnås. De ska särskilt verka för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. De ska också främja lika möjligheter till löneutveckling för kvinnor och män. Bestämmelsen utgör dock inte ett tillräckligt stöd för att en reell samverkan mellan parterna ska bli norm. I många fall existerar inte samverkan över huvud taget, och i andra fall inskränker den sig till information från arbetsgivaren till facken. Mot denna bakgrund tycks det vara nödvändigt att göra en skarpere markering om vikten av att arbetsgivaren samverkar med de fackliga organisationerna. Vänsterpartiet menar därför att regeringen bör utreda möjligheten för JämO eller Jämställdhetsnämnden att vitesförelägga arbetsgivare för samverkansbrott enligt 2 § jämställdhetslagen.

Jämställdhetslagen ger små möjligheter att angripa strukturella könsorättvisor, eftersom den bygger på begreppen direkt och indirekt diskriminering. Begreppen är enbart beskrivande och ger ingen förklaring till hur eller varför diskriminering uppstår. Vidare inriktar sig lagen ensidigt på de osakliga löneskillnaderna på en och samma arbetsplats.

Jämställdhetslagen saknar i dag redskap för att lägga ett könsmaktsperspektiv på kvinnors och mäns olika arbetsmarknader och de olika värderingarna av arbete som finns utifrån kön. Verktygen kartläggning, analys och handlingsplan borde bättre fånga upp de löneskillnader som bygger på värderingar av kvinnors respektive mäns arbete. Genom att lyfta fram de strukturer som skapar en könsuppdelad och könssegregerad arbetsmarknad och de normer som gäller för kvinnors respektive mäns arbets- och lönevillkor, blottläggs också de sammanhang där de ojämlika maktförhållandena mellan kvinnor och män reproduceras. Regeringen bör återkomma med förslag om hur jämställdhetslagen ska bli ett bra verktyg för att motverka strukturell lönediskriminering.

Ett annat problem är att Arbetsdomstolen i sin praxis tillåter att en allmän hänvisning till marknadskrafterna får rättfärdiga de löneskillnader mellan kvinnor och män som annars skulle anses utgöra grund för diskriminering. Jämställdhetslagen blir därmed oanvändbar på ett område där diskriminering på grund av kön är omfattande och strukturell. Vänsterpartiet ser med stor oro på denna praxis. I syfte att förhindra ytterligare icke saklig användning av, och hänvisning till, begreppet marknadskrafter bör lagen omgäende ses över i detta hänseende.

Vad som ovan anförts bör ges regeringen till känna. Därför tillstyrker jag motion A261 yrkandena 1–5.

6. Utredning om EG-rättens konsekvenser för jämställdheten, punkt 9 (v)

av Josefin Brink (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:A262 av Josefin Brink m.fl. (v).

Ställningstagande

Jag anser att en utredning bör ges i uppdrag att identifiera och analysera EG-domstolens normskapande och rättstillämpande roll för jämställdhetsarbetet på den svenska arbetsmarknaden och vad det får för konsekvenser för kvinnors löner och anställningsvillkor. De EG-rättsliga direktiven har gett upphov till omfattande förändringar i svensk lagstiftning. Samtidigt går svensk lagstiftning i många fall längre än vad EG-rätten kräver och har i många fall funnits långt före tillkomsten av motsvarande EU-direktiv. Sverige har bl.a. tvingats anpassa svensk lagstiftning till EG:s direktiv 92/85/EEG om 14 dagars obligatorisk ledighet för mödrar i anslutning till barns födelse trots att den svenska föräldraförsäkringen redan tillgodosett detta

mer än väl. I Sverige finns sedan 1970-talet en kombination av lagar och avtal med möjlighet för parterna att förhandla fram avvikande regler som kan vara skarpare än lagstiftningen. Frågan är om implementeringen av EU-direktiv äventyrar denna modell för lagstiftning. I EG-rätten är förhandlingslösningarna hårt reglerade och kan snarast sägas bygga på bristande tilltro till avtalslösningar och arbetsmarknadens parter. Vilka konsekvenser det har fått och kan komma att få för jämställdhetsarbetet behöver belysas.

Detta bör regeringen ges till känna. Jag tillstyrker därför motion A262.

7. Mansrollen och mäns jämställdhetsarbete, punkt 10 (v)

av Josefin Brink (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:A263 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 2 och

avslår motion

2006/07:A221 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkandena 1, 2, 5–8, 10 och 11.

Ställningstagande

I den offentliga debatten om jämställdhetsarbetet har mycket möda ägnats åt att hitta argument för att män också vinner på jämställdhet. Enskilda män kan självklart vinna som människor på att ta ett ökat ansvar för sina barn, leva i jämlika relationer etc. Däremot tjänar inte män som grupp på ökad jämställdhet när detta innebär att de tvingas dela med sig av makt, inflytande och ekonomiska resurser. Män som grupp har ett objektivt intresse av att upprätthålla den ordning som ger dem makt och privilegier. Vänsterpartiet anser därför att frågan om huruvida män vinner eller förlorar på jämställdhet är fel ställd.

Orättvisor, våld och diskriminering är inte frågor som är förhandlingsbara. Om vi på allvar ska upphäva ojämlikheten mellan män och kvinnor innebär det oundvikligen att män som grupp måste få sina privilegier ifrågasatta. Framför allt innebär det att dolda strukturer som upprätthåller mäns privilegier måste avslöjas och utmanas.

Vänsterpartiet uppmuntrar mäns organisering för jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor, men den måste precis som jämställdhetsarbetet i övrigt grunda sig på en feministisk utgångspunkt och vara en solidarisk handling med kvinnorörelsen och en lojalitetshandling med gruppen kvinnor. Med denna utgångspunkt blir mäns organisering ett led i att bryta ned patriarkala strukturer och innebär ett brott mot den starka men tysta lojaliteten män emellan.

Mot den bakgrunden vill Vänsterpartiet att regeringen utreder och analyserar hur mäns deltagande i jämställdhetsarbetet kan bli en del i en feministisk strategi. Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion A263 yrkande 2.

8. Mansrollen och mäns jämställdhetsarbete, punkt 10 (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:A221 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkandena 1, 2, 5–8, 10 och 11 samt avslår motion

2006/07:A263 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 2.

Ställningstagande

Socialt konstruerade könsroller är delar av en maktstruktur som gör att individens lika rättigheter förhindras. Alla underställs föreskrivna normer om hur de ska bete sig, också män. Målet måste vara att människor ska befrias från könsrollerna och de beteenden och förväntningar som lurar i deras släptåg. Det är också hög tid för män att mer aktivt diskutera mannens del och ansvar i jämställdhetsarbetet. Det stora problemet med att aktivt driva jämställdhetspolitiken vidare är alla de tysta männen, de som inte är beredda att resa sig upp och tala för ökad jämställdhet. Så länge männen visar det relativt låga intresse för jämställdhet som man hitills gjort, kommer kvinnorna att behöva fortsätta att slåss från ett politiskt underläge för att få ett jämställt samhälle. Den traditionella mansrollen måste brytas och mäns ansvar för jämställdhetsarbetet måste öka på ett antal områden i samhällslivet.

Mäns våld mot kvinnor är ett enormt problem, och i Sverige drabbas oerhört många kvinnor och, indirekt, barn. Mäns våld är också ett problem för män. Pojkar och män är redan från barndomen utsatta för våld, som offer eller som vittnen och genom att de i vissa situationer förväntas använda våld. Forskning om dessa problem och utvecklande av strategier för att komma till rätta med dem måste ges mycket hög prioritet. Att skapa möjligheter för män att få tillfälle att diskutera sina attityder och funderingar, vid professionella mottagningar för män, vore också ett steg i rätt riktning.

I Sverige är det förbjudet att köpa sex och jag står bakom denna kriminalisering av köparen. Men det har nu gått över sju år sedan lagen infördes och omdömena har varit både positiva och negativa. Därför är det dags att regeringen ser till att en utvärdering av vilka konsekvenser lagen

fått genomförs. Män bör i högre grad involveras i kampen mot prostitution och slaveri, och särskilda insatser bör göras för att få män att på bred front ta avstånd från denna maktutövning. Mäns maktutövning är också ofta ett framträdande inslag i heterosexuell pornografi, där mannen framställs som tydligt överordnad kvinnan och ska tillfredsställas av henne. Det är dags att på allvar börja diskutera den positiva sexualiteten och i den diskussionen även ta avstånd från sådan pornografi som tydligt ger skeva uppfattningar om hur en mans sexualitet ska yttra sig.

När det gäller mäns roll som föräldrar är det nödvändigt att männen stimuleras till ett aktivt föräldraskap och att det skapas förutsättningar för att pappor ska bli lika mycket föräldrar från början som mammor. I dag finns föreställningar om att pappans roll främst är att stötta och hjälpa mamman under den första tiden, inte att bygga sin egen nära relation med det lilla barnet. För att hjälpa papporna att bli en av två likvärdiga föräldrar behöver attityder och beteenden förändras kring föreställningen om kön.

Forskningen om män som könsvarelser har främst fokuserat på faderskapet. Mäns våld mot andra män är i dag ett stort problem, men det är framför allt mäns våld mot kvinnor som det forskas om. Det behövs mer forskning om båda dessa problemområden, liksom om vad som händer med män som blir marginaliserade. Tillgång till sådan forskning och kunskap är nödvändig dels i behandlingssituationer inom kriminalvården, dels inom frivilligorganisationerna, bland annat s.k. mansmottagningar. Metoder behöver utvecklas och spridas som gör att våldsamma män som söker hjälp i vården, på mansmottagningar, kriscentrum m.m. av andra orsaker än våld lättare fångas upp och motiveras för behandling.

Slutligen kan konstateras att Sverige har en mycket könssegregerad arbetsmarknad, där män i stor utsträckning arbetar inom det privata näringslivet och kvinnor inom offentlig sektor med vård och omsorg. Jag anser att arbetet med att bryta denna könssegregering måste börja redan i grundskolan och att man aktivt uppmärksammar detta i den syoverksamhet som bedrivs på våra skolor.

Vad som ovan anförts bör regeringen ges till känna. Jag tillstyrker därför motion A221 yrkandena 1, 2, 5–8, 10 och 11.

Särskilda yttranden

1. Jämställdhet och ändrade ägarformer, punkt 4 (mp)

Ulf Holm (mp) anför:

Vi i Miljöpartiet de gröna anser att det är viktigt att all jämställdhetspolitik bygger på kunskapen om den rådande könsmaktsordningen. Könsmaktsordningen genomsyrar alla maktförhållanden i samhället, inklusive den ekonomiska makten. Det är därför viktigt att vara uppmärksam på jämställdhetsaspekter på förändringar av ägandeformerna för offentlig verksamhet. När sådan verksamhet läggs ut på entreprenad, bolagiseras eller privatiseras överförs makten över verksamheten från politiska församlingar som i Sverige är relativt jämställt sammansatta till organ som ofta är mansdominerade. Sådana förändringar är negativa ur jämställdhetssynpunkt.

Samtidigt är det naturligtvis inte alltid negativt att ansvaret för drift av offentligt finansierad verksamhet förs över till andra aktörer än stat, kommun och landsting. I vissa fall kan exempelvis övertagande av ett personalkooperativ vara en bra lösning, inte minst ur jämställdhetssynpunkt. Vi i Miljöpartiet vill också göra satsningar på ökat kvinnligt företagande, vilket bidrar till att öka kvinnors ekonomiska makt.

2. Vissa övriga frågor om kvinnors löner, punkt 6 (s)

Sven-Erik Österberg (s), Lars Lilja (s), Maria Öberg (s), Luciano Astudillo (s), Ann-Christin Ahlberg (s) och Jennie Nilsson (s) anför:

Ett nästan jämställt Sverige är inte tillräckligt. Därför måste vi driva en hård kamp mot löneskillnader mellan kvinnor och män. En viktig förutsättning för jämställdhet är att en kvinna ska kunna försörja sig själv på sin lön. Arbete är grunden för välfärd, välstånd och människors personliga utveckling. Vi anser att politiken måste vara inriktad på arbete åt alla. Tyvärr är det i dag alltför många kvinnor som inte kan försörja sig genom eget arbete. Det krävs krafttag för att göra arbetsmarknaden jämställd. Som ett led i detta arbete vill vi bl.a. genomföra åtgärder som gör att principen om lika lön för lika arbete ska gälla, för att heltid ska bli en rättighet och deltid en möjlighet.

Målet för en jämställd arbetsmarknad är att kvinnor och män ska kunna delta och arbeta på samma villkor. För att nå det målet krävs en omfördelning mellan könen av det betalda och det obetalda arbetet. Det innebär att män måste ta ett avsevärt mycket större ansvar för och öka sin andel av det obetalda arbetet. Men det krävs också att män i betydligt större omfattning bryter könsmönstret och ökar sin andel av det betalda vård- och omsorgsarbetet.

De ekonomiska och könsrelaterade mekanismerna på arbetsmarknaden upprätthåller och stärker varandra. Så länge kvinnors arbete värderas lägre än männens upprätthålls en traditionell ansvarsfördelning inom hushållet. I en familj där kvinnan tjänar mindre än mannen på heltid kan det tyckas ekonomiskt rationellt att kvinnan arbetar deltid och tar huvudansvaret för det obetalda arbetet, men den här uppdelningen reproducerar den outtalade normen att mannen är familjeförsörjare och kvinnan tar ansvar för hemmet. Det i sin tur både förstärker och fortplantar den ekonomiska ojämlikheten mellan könen. På lång sikt förlorar kvinnan i både ekonomiskt oberoende och den frihet och självständighet det ger.

3. Vissa övriga frågor om kvinnors löner, punkt 6 (mp)

Ulf Holm (mp) anför:

Jämställdhetslagens regler om förstärkt lönekartläggning har nu varit i kraft i mer än fem år. Jämställdhetsombudsmannen (JämO) har lämnat en rapport om effekterna av lagens bestämmelser om lönekartläggning. Den visar att det fortfarande är regel snarare än undantag att arbetsgivare inte uppfyller sina förpliktelser när det gäller lönekartläggning.

Jag anser att lönekartläggningen är en mycket viktig del i arbetet med att motverka lönediskriminering. Det är uppenbart att jämställdhetslagens nuvarande utformning i dessa delar inte uppfyller sitt syfte fullt ut. Därför är det nödvändigt att införa möjlighet till vitesföreläggande mot de arbetsgivare som inte uppfyller sina förpliktelser enligt lagen. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till sådan lagstiftning.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner väckta med anledning av skr. 2006/07:36

2006/07:A22 av Josefin Brink m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att åtgärderna i skrivelse 2005/06:213 Handlingsplan för jämställda löner skall genomföras.

2006/07:A23 av Sven-Erik Österberg m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den övergripande analysen och de enskilda åtgärderna i den tidigare handlingsplanen ska genomföras.

2006/07:A24 av Esabelle Reshdouni m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kontinuerligt inbjuda till samtal med arbetsmarknadens parter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bidra med medel till utbildning i jämställdhet av arbetsgivare och fackliga företrädare.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Medlingsinstitutets uppdrag.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge SCB uppdraget att åstadkomma en könsneutral yrkesklassificering.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en löneskillnadsutredning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdra åt Arbetsmiljöverket och Jämställdhetsombudsmannen att utvärdera och fortsätta det samarbete i kompetensfrågor som de bägge myndigheterna inlett.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av jämställdhetslagens regler gällande lönekartläggning.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:N215 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om jämställdhetsaspekten vid ändrade drifts- och ägarformer i offentlig verksamhet.

2006/07:A221 av Ulf Holm m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vikten av att arbeta mot den schabloniserade bilden av mannen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om målet att människor ska befrias från könsrollerna och de beteenden och förväntningar som därmed påtvingas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om åtgärder för att stimulera och aktivera män inom jämställdhetsarbetet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om särskilda insatser för att få män att ta avstånd från prostitution.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att pornografi måste problematiseras även ur ett könsperspektiv.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en långsiktig och omfattande informationskampanj gällande de stereotypa föreställningarna kring föräldraskapet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om forskning om mansrollen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av att män uppmuntras att bryta mot den könssegregerade utbildnings- och arbetsmarknaden.

2006/07:A238 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det yttersta syftet med en feministisk jämställdhetspolitik är att ändra maktförhållandena mellan könen och att samtliga mål för jämställdhetspolitiken ska relateras till detta övergripande mål.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Jämos uppdrag utvidgas till kommunal nivå och länsstyrelsens särskilt sakkunniga ges utökat utrymme.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en ny jämställdhetsförordning utformas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i regleringsbrev och instruktioner definieras, identifieras och formuleras myndighetsspecifika jämställdhetsmål, återrapporteringskrav och uppdrag.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frågan om regelbundet återkommande jämställdhetsrevisioner bör utredas.

2006/07:A260 av Magdalena Andersson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att se över standarden för svensk yrkesklassificering.

2006/07:A261 av Josefin Brink m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över hur jämställdhetslagen kan göras semidispositiv.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förtydligande och skärpning av kraven på kvalitativ kartläggning och analys i 10 § jämställdhetslagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör utreda möjligheten för JämO eller Jämställdhetsnämnden att vitesförelägga arbetsgivare för samverkansbrott enligt 2 § jämställdhetslagen.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av jämställdhetslagen så att den omfattar även strukturell lönediskriminering.
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till förändringar i jämställdhetslagen.

2006/07:A262 av Josefin Brink m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning som har i uppdrag att identifiera och analysera EG-domstolens normskapande och rättstillämpande roll för jämställdhetsarbetet på den svenska arbetsmarknaden och vad det får för konsekvenser för kvinnors löner och anställningsvillkor.

2006/07:A263 av Josefin Brink m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda återrapporteringskrav för organisationer och föreningar som uppbär statsbidrag samt för bidragsgivande myndigheter och organisationer som uppbär statliga bidrag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning med uppgift att analysera hur mäns deltagande i jämställdhetsarbetet kan bli en del i en feministisk strategi.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör utarbeta kriterier för att kvalitets-säkra statligt stödda organisationer och verksamheter som arbetar med jämställdhetsfrågor.

2006/07:A267 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ta initiativ till insatser som syftar till att skapa reella förutsättningar för ökad efterfrågan på arbetskraft av underrepresenterat kön i syfte att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ett löneutjämningsystem enligt vad i motionen anförs.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen årligen bör kalla statliga, kommunala och landstingskommunala arbetsgivare till överläggningar kring jämställdhetsarbetet i enlighet med motionen.

2006/07:A272 av Lars U Granberg (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om jämställdhet på arbetsmarknaden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om jämställda löner.

2006/07:A277 av Solveig Hellquist (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur flickor och kvinnor ska kunna erbjudas utbildning i självständande övningar.

2006/07:A291 av Carina Ohlsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av sektorsöverskridande jämställdhetsarbete.

2006/07:A310 av Per Svedberg och Åsa Lindestam (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nationellt jämställdhetscentrum.